

Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра документознавства, інформаційної діяльності та українознавства

Добровольська (Ричкун) Марія Іванівна

**Діяльність бібліотек у соціокультурному просторі XXI століття (на прикладі
Тернопільської обласної бібліотеки для молоді)/Activity of libraries in 21st
century social and cultural sphere (using the example of Ternopil Regional Youth
Library)**

спеціальність: 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
магістерська програма – Документознавство та інформаційна діяльність

Магістерська робота

Виконала студентка групи
ІБАСм-21
М.І. Добровольська (Ричкун)

Науковий керівник:
д.філол., професор І.Ю. Шкіцька

Магістерську роботу допущено
до захисту:

« ____ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **О.Є. Гомотюк**

ТЕРНОПІЛЬ - 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
1.1. Історія розвитку бібліотек як осередків культурного та духовного відродження нації.....	9
1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності бібліотек на законодавчому рівні.....	15
1.3. Регіональні та локальні нормативно-правові акти, що регламентують діяльність бібліотек	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ МОЛОДІ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР.....	35
2.1. Реалізація функцій веб-сайту Тернопільської обласної бібліотеки для молоді.....	36
2.2. Особливості соціокультурної діяльності бібліотеки	45
2.3. Проектна діяльність – запорука позитивного іміджу бібліотеки.....	56
2.4. Аналіз видавничої діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді.....	64
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	72
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ МОЛОДІ.....	74
3.1. Аналіз діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді: проблеми та шляхи їх вирішення.....	74
3.2. Перспективи розвитку Тернопільської обласної бібліотеки для молоді в умовах інформатизації суспільства.....	80
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	85
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	90

ВСТУП

Бібліотеки в суспільстві виконують надзвичайно важливу місію, адже книги завжди забезпечували розбудову нації, яка думає, читає, є високоосвіченою та культурною. Сучасні бібліотеки мають потужний потенціал для об'єднання суспільства, формування людських цінностей, інтеграції України в європейську спільноту. Бібліотека постає осередком знань, що забезпечує рівний доступ громадян до інформації та культурних надбань людства, сприяє підвищенню освіченості та духовному збагаченню молоді. Значну увагу книгозбірні приділяють збереженню українських традицій, звичаїв та обрядів. Такий важливий напрям діяльності позитивно впливає на виховання молоді, формування патріотизму, виховує почуття гідності та поваги до рідного краю.

Бібліотеки сьогодні є багатофункціональними, що зумовлено інформатизацією суспільства, розвитком науки та техніки, глобалізацією та інтеграцією. У зв'язку із цими змінами та виникненням нових потреб молоді бібліотека перебуває в постійному пошуку ефективних форм і методів діяльності.

Як феномен культури та соціальний інститут бібліотека викликає до себе дослідницьку увагу з того часу, коли була усвідомлена як невід'ємна складова життя освіченої людини. Розвиток бібліотек як соціокультурних центрів є предметом наукових досліджень багатьох науковців, зокрема Н. П. Бурої, А. А. Бойко, Л. Є. Василик, Г. В. Головіної, Є. А. Домаренко, А. Д. Жаркова, С. А. Єзової, В. М. Зайцева, Т. Б. Маркової, С. Г. Матліної, Р. С. Мотульського, Г. К. Олзоевої, М. М. Самохіної, М. С. Слободяника, А. С. Чачко.

Актуальність дослідження. В умовах інформатизації, глобалізації, інтеграції та віртуалізації суспільного життя, стрімкого збільшення інформаційних потоків бібліотеки, прагнучи виконувати провідну роль у розвитку творчого й інтелектуального потенціалу людини та збереженні суспільних духовних цінностей, розширюють межі своєї традиційної діяльності. З огляду на це вивчення сучасних видів діяльності бібліотек у

соціокультурному просторі XXI ст. є актуальним і зумовленим потребами сьогодення.

Дослідження здійснено на базі Тернопільської обласної бібліотеки для молоді, що вже понад 36 років працює на благо суспільства, постійно реагуючи на потреби населення. Вона успішно втілює сучасні тенденції та надає інноваційні послуги, є місцем інтеграції та розвитку молоді: пропонує різноманітні сучасні послуги, майстер-класи, тематичні клуби за спрямуванням, допомагає у вивченні іноземних мов та вдосконаленні навичок програмування, розвиває смак, сприяє створенню позитивного іміджу людей різних вікових категорій.

Об'єктом дослідження є Тернопільська обласна бібліотека для молоді як соціокультурний чинник розкриття творчого потенціалу особистості та збагачення її внутрішнього світу.

Предмет дослідження – види, форми та методи соціокультурної діяльності бібліотеки в суспільно значущих сферах.

Мета наукової роботи передбачає вивчення діяльності бібліотеки у соціокультурному просторі XXI ст., здійснення характеристики різних форм та видів бібліотечних послуг, аналіз бібліотечного сервісу, інновацій в бібліотечній справі.

Реалізація поставленої мети потребує виконання таких **завдань**:

- дослідити стан розвитку бібліотечної галузі;
- проаналізувати нормативно-правову базу бібліотечної справи;
- розглянути структуру та організацію діяльності бібліотек;
- схарактеризувати діяльність бібліотеки в різних сферах культурного життя суспільства;
- здійснити аналіз діяльності бібліотеки в соціальних мережах;
- дослідити проектну діяльність бібліотек;
- репрезентувати видавничу діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді;

– окреслити перспективи розвитку Тернопільської обласної бібліотеки для молоді.

В епоху інформаційного суспільства засобом накопичення та передання культурної спадщини народу слугують саме універсальні бібліотеки. Вони задовольняють багато запитів суспільства, є клієнтоорієнтованими на кожного окремого споживача інформації та вчасно реагують на інформаційні зміни, які відбуваються в соціумі. Сучасна бібліотека постає активним учасником системи соціальної комунікації, допомагає налагоджувати зв'язки із соціумом на основі універсальних фондів і розгалуженої системи доступу до комп'ютерних мереж.

Тернопільська обласна бібліотека для молоді активно допомагає користувачам розпізнавати та відбирати потрібну інформацію в лавиноподібних потоках. Умовою якісного інформаційного обслуговування є швидкість, зручність, простота надання потрібної інформації. Бібліотечні послуги надаються з урахуванням потреб різних категорій користувачів. Таке обслуговування передбачає швидкий зворотній зв'язок, контроль за якістю послуг, постійне врахування читацьких запитів.

Методи дослідження: загальнофілософський діалектичний метод наукового пізнання, порівняльний метод, метод теоретичного аналізу та синтезу, метод наукового спостереження.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів для оптимізації соціокультурної діяльності бібліотек в умовах інформатизації суспільства для забезпечення змістовного та цікавого дозвілля молоді. Результати дослідження можуть бути використані в розробленні лекційних курсів для вищої школи, написанні підручників і посібників із навчальних курсів "Бібліотекознавство", "Бібліотечна справа", "Інформаційно-аналітична діяльність", а також для проведення семінарських і практичних занять.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, трьох таблиць, трьох рисунків, висновку і списку джерел літератури, що налічує 74 найменування.

У першому розділі роботи розглянуто історію розвитку бібліотечних установ, досліджено історію становлення бібліотечної справи та професії бібліотекаря, проаналізовано нормативно-правову базу діяльності бібліотек на загальному, локальному та регіональному законодавчих рівнях; на прикладі Тернопільської обласної бібліотеки для молоді розглянуто внутрішню структуру бібліотеки та різні аспекти її діяльності.

Другий розділ наукової роботи присвячено розвитку соціокультурної діяльності в бібліотеці: подано характеристику різних форм і методів діяльності бібліотечної установи, проаналізовано широкий спектр бібліотечних послуг як для навчання, так і відпочинку. Здійснено огляд проектної та інноваційної діяльності бібліотек, показано та проаналізовано структуру веб-сайту бібліотеки, репрезентовано діяльність бібліотеки на сторінках соціальних мереж, висвітлено питання надання інформаційних послуг та випуску друкованої продукції.

У третьому розділі проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку бібліотек. Показано недоліки в роботі книгозбірень і запропоновано шляхи їх вирішення, висвітлено діяльність бібліотеки в умовах інформатизації суспільства, показано пріоритетні напрямки та перспективи розвитку установи в епоху «цифрової» культури; запропоновано сучасні форми бібліотечного сервісу та оригінальні підходи до організації роботи з молодим поколінням.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із критеріїв успішної діяльності бібліотечних установ є надійна нормативно-правова база. На загальному законодавчому рівні діяльність бібліотек формується законами України, наказами Міністерства культури, постановами Кабінету Міністрів України, регіональними та локальними нормативно-правовими актами.

1.1. Історія розвитку бібліотек як осередків культурного та духовного відродження нації

Книга є одним із найбільш неоціненних скарбів людства, джерелом, яке відкриває людині нові можливості, дає змогу поринути в цікавий, захоплюючий, фантастичний світ подорожей різними кутками світу. Бібліотеки здавна виконували функції методичного та науково-координаційного центру, сприяли соціалізації та інтеграції молоді, виступали посередниками між інформацією та читачами.

Історія розвитку та створення книг пройшла досить нелегкий і тривалий шлях, результатом якого стало утворення бібліотек. Книгозбірні акумулюють людський досвід, є потужним джерелом мудрості та місцем передачі людських знань. У давнину їх називали «аптеками для душі», «притулком мудрості» або «домом життя», адже бібліотека – місце, де людина збагачується духовно та відпочиває фізично [20].

У різний період часу, залежно від розвитку культури та освіти, формувалися різні уявлення про роль книгозбірень у соціумі. Це спричинило появу численних наукових праць про розвиток та становлення бібліотечної справи. Зокрема, дослідженням цього питання займалися такі науковці: К. Абрамова, Д. Балик, В. Васильченко, М. Гуменюк, Л. Дубровіна, М. Комарова, І. Левицький, О. Лазаревський, М. Слободяник[57].

Законодавчу сферу діяльності бібліотечних установ вивчали П. Ховард, В. Зверевич та О. Геллес тощо. Історичні аспекти розвитку документознавства

та бібліотекознавства були предметом наукових досліджень Л. Дубровіної [69], П. Гапченка та С. Звірського. Становленню професії бібліотекарів, їх об'єднання в соціально-професійну групу присвячені роботи А. Чачка та А. Каптерова. У монографії «Бібліотека в умовах суспільно-економічних змін» Л. Петров описує основні напрями маркетингових досліджень у бібліотеці, наголошує на орієнтації книгозбірень на потреби користувачів. Дослідженню читацьких інтересів та літературних запитів користувачів книгозбірень присвячені роботи М. Павлика. Зокрема, у праці «Про русько-українські народні читальні» він описує роботу бібліотек Галичини, Буковини та Закарпаття. М. Слободяник розглянув функціональну модель книгозбірні в умовах інформатизації суспільства.

Українські дослідники В. Бабич, Т. Добко, В. Загуменна, О. Онищенко та ін. присвятили свої розвідки дослідженню окремих аспектів функціонування бібліотечних асоціацій [62]. Кінець XIX – поч. XX ст. можна назвати етапом становлення наукових досліджень різних аспектів діяльності бібліотечних установ.

Першою бібліотекою Київської Русі була бібліотека Ярослава Мудрого, заснована у 1037 р. при Софійському соборі в Києві [3, С.14-15]. У Соборі також знаходилася книгописна майстерня, яка мала назву скрипторій, це було місце для перекладу та перепису книг, привезених із Греції та Болгарії. У той час Софійський собор був основним релігійним і культурним центром, книжною скарбницею всієї держави. Найбільш популярними збірниками на Русі були різні притчі церковного життя та твори давньогрецьких авторів таких, як Аристотель, Геродот, Плутарх, Ксенофонт та інші.

Укладачі літописів також часто використовували збірник «Александрія», який описує життя та подвиги Олександра Македонського. На жаль, це єдина згадка з літопису, яка збереглася до наших днів. Достовірних даних про склад книжкового фонду немає, хоча фахівці налічували в книгозбірні Софійського собору, більше 950 томів, які були переважно церковного спрямування, містили також відомості з історії, географії, астрономії та юридичні трактати [36].

Можна впевнено сказати, що бібліотека Ярослава Мудрого стала підґрунтям розвитку бібліотечної справи в Україні та сприяла поширенню писемності на Русі, про що свідчить «Повість минулих літ» Нестора Літописця та інші літопису того періоду.

Формування бібліотечних систем для юнацтва, однією з яких є Тернопільська обласна бібліотека для молоді, відбулося значно пізніше. Такі книгозбірні мають універсальний характер і згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5.02.1993, обслуговують читацьку аудиторію віком від 15 до 35 років та знаходяться у підпорядкуванні державної адміністрації [1].

Бібліотеки для молоді є основними центрами формування моральної культури, духовності та естетичних смаків. Книгозбірні є тим місцем, де можна не тільки поповнити свій запас знань, а й відпочити. Вони сприяють патріотичному вихованню молоді, прищеплюють любов до рідного краю, звичаїв, традицій, національної символіки.

Становлення мережі юнацьких бібліотек розпочалося із заснування 1975 р. Державної республіканської бібліотеки УРСР для юнацтва (сьогодні має назву Державна бібліотека України для юнацтва). Починаючи з 1976 року, бібліотека була єдиним методичним центром, який здійснював упорядкування мережі юнацьких книгозбірень, надавав методичні рекомендації щодо різних форм і методів бібліотечного обслуговування. Саме тоді починають формуватися нормативні документи, які регламентують діяльність перших юнацьких структурних підрозділів, а також починають активно використовуватися положення і статuti про відділи та структурні підрозділи бібліотек.

Згідно з даними 1981 р. практично в усіх обласних центрах діяли обласні бібліотеки для молоді. При ЦБС було створено 50 юнацьких відділів, 114 абонементів, 664 кафедри, 17 616 груп, що обслуговували молоде покоління [1].

У другій половині ХХ ст.. діяльність бібліотек була спрямована перш за все на популяризацію читання, а саме української художньої літератури, прищеплення любові до рідного краю. Бібліотеки були основним місцем проведення масових заходів історичної тематики. За таких обставин саме заклади культури були основними фундаторами знань, які давали освіту нації.

Відкриття Тернопільської обласної бібліотеки для юнацтва відбулося 16 січня 1980 року за адресою вул. Бугайченка, 3 (сьогодні вул. Медова). У 1994 році за рішенням голови облдержадміністрації була реорганізована в обласну бібліотеку для молоді. Теперішня назва закріплена з 2013 р. [9]. На даний момент у книгозбірні зосереджено 9 відділів та 5 секторів. Книжковий фонд налічує більше 130 тис. примірників. Щорічно обслуговує понад 15 тис. користувачів, яким видає понад 315 тис. прим. документів.

На момент відкриття в бібліотеці функціонувало 4 відділи: обслуговування читача, інформаційно-бібліографічний, науково-методичний, комплектування та обробки літератури, сектор міського абонементу та читального залу. Книжковий фонд налічував 21 тис. примірників. Здебільшого це була художня та науково-популярна література, яка відповідала читацьким уподобанням молоді. В основному книги надходили від благодійників а також через бібліотечний колектор, поповнювалися резервами інших бібліотек. Це був час, коли єдиним джерелом інформації була книга. Із кожним роком книжковий фонд бібліотеки поповнювався, а читачів ставало все більше [15, с. 2].

Починаючи з 1988 року, книгозбірня завдяки першому директору В. С. Самуйлик (на посаді з 1980 по 1992 рр.) переїхала в інше приміщення, побудоване за спеціальним проектом для неї. Це дало змогу дещо розширити структуру установи. Зокрема, були створені нові відділи – для організації та зберігання книжкового фонду, відділи соціології, психології, мистецтв, обслуговування дітей, технічної творчості, масової роботи та самодіяльної творчості. Також функціонував справжній театр зі сценою, гримерним приміщенням та глядацькою аудиторією.

За 25 років його існування режисер Борис Салабчук підготував чимало оригінальних, цікавих театральних сцен, літературних вечорів та організував низку театралізованих презентацій книг.

Завдяки всеохопній інформатизації суспільства у 1989 році в бібліотеці з'явилися перші комп'ютери та відкрито комп'ютерний клас [12]. Через рік було створено електронний каталог. Великим поштовхом на шляху до професійного зростання працівників та можливості надання нових бібліотечних послуг став проект «Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)», за фінансової підтримки посольства США в Україні. Завдяки проекту у 2001 році було відкрито Інтернет-центр із сучасною комп'ютерною технікою та запроваджено низку нових послуг, зокрема доступ до мережі Інтернет, безкоштовне навчання, надання консультацій із питань комп'ютерної грамотності тощо.

Починаючи із 1992 р. і до 2010 р. директором книгозбірні була М. В. Хмурич. Завдяки її плідній праці, участі в міжнародних конференціях і семінарах бібліотека перейшла на новий рівень розвитку.

Ще однією можливістю популяризації та оптимізації бібліотечних послуг став офіційний сайт бібліотеки (www.yl.edu.te.ua), створений 2002 року. Завдяки наполегливій співпраці бібліотекарів, інженерів і програмістів на сьогодні кількість відвідування сайту щорічно перевищує 130 тис. користувачів [15, с.2].

З 2006 року розпочав свою діяльність інформаційний центр «Вікно в Америку для майбутніх лідерів», а з 2009 – «Заочний абонемент» Гете-інституту. На основі цих проектів у 2013 році було створено сектор документів іноземними мовами.

У 2011 році за підтримки програми «Бібліоміст» у бібліотеці створено тренінговий центр, оснащений сучасним комп'ютерним обладнанням, та центр із надання правової допомоги, на базі якого діє послуга – консультація юриста. За фінансової підтримки Посольства США в Україні у 2012 році на базі

бібліотеки відкрито Інтернет-центр для слабозорих і незрячих, який надає можливість роботи за комп'ютером людям з особливими потребами.

З 2012 року бібліотека перейшла на автоматизовану бібліотечну систему «УФД. Бібліотека». Це забезпечило створення бібліографічної бази даних, значно полегшило процес замовлення, видачі та пошуку документів.

Цього ж року в бібліотеці було відкрито соціокультурний відділ, діяльність якого спрямована на створення позитивного іміджу, привабливого образу книгозбірні, популяризацію читання та знайомство відвідувачів із діяльністю установи [28].

У 2014 році у бібліотеці почала діяти мультимедійна кімната – «Smart kid», діяльність якої спрямована на всебічний розвиток дитини. Кожного літа, починаючи із цього року, діє літній табір «Канікули з бібліотекою», який згуртовує дітей за допомогою цікавої пізнавально-розважальної програми.

Велику популярність серед читачів має літературно-мистецька вітальня – «Зустрічі без прощань». Понад 20 років працівники сектору мистецтва проводять зустрічі із цікавими творчими особистостями краю, експонують художні та декоративно-прикладні твори мистецтва, проводять вечори класичної музики та різноманітні майстер-класи. Успішна діяльність сектора забезпечується завдяки плідній співпраці з такими культурними та творчими установами, як Тернопільське обласне державне музичне училище ім. Соломії Крушельницької, обласний методичний центр народної творчості, обласна організація Спілки художників України та інші установи мистецького спрямування.

З початку відкриття бібліотека здійснювала пошук нових форм і методів популяризації читання. Так, на сьогодні книжковий фонд бібліотеки становить 130 тис. примірників на різних носіях інформації, поповнюється здебільшого подарованими виданнями, а також за рахунок бюджетних коштів та через програму «Українська книга». Книгозбірня також підтримує партнерські відносини з різними установами, формує публічний простір, є ініціатором для

організації різноманітних дискусій, проведення зустрічей із цікавими людьми, є культурно-дозвільним і науковим центром для молодого покоління [13].

Бібліотека оснащена сучасною комп'ютерною технікою, тифлотехнікою для слабозорих та незрячих, аудіо- та електронними книгами, мультимедійними комплексами, wi-fi зонами. Співпрацюючи із громадськістю та закладами культури, вона задовольняє потреби та запити молоді, організовує змістовне дозвілля, забезпечує якісну освіту та самоосвіту підростаючого покоління.

На сьогодні в Україні функціонує понад 45 тис. книгозбірень, книжковий фонд яких становить 700 млн. примірників різних видань. Мережа бібліотек поєднує в собі публічні, універсальні, спеціалізовані, наукові бібліотеки, а також спеціально спрямовані на певну читацьку аудиторію: дітей, молоді, людей з особливими потребами та ін. [3]. Головною метою таких бібліотек є задоволення потреб цільової аудиторії, на яку орієнтується бібліотека, формування світогляду читачів, соціальне партнерство з різними закладами культури та громадськістю, просвітницька діяльність.

Таким чином, книгозбірні пройшли досить довгий і тривалий шлях розвитку, становлення та удосконалення, який перетворив їх на культурно-освітні, соціальні, духовні скарбниці людської мудрості.

1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності бібліотек на законодавчому рівні

Одним із критеріїв успішної діяльності бібліотечних установ є надійна нормативно-правова база. У сучасних умовах проблема законодавчого регулювання має важливе значення для становлення, розвитку функціонування бібліотек та окремих аспектів їх діяльності.

Для цілісного дослідження законодавчих аспектів діяльності книгозбірень необхідно проаналізувати основні нормативно-правові документи, якими керуються у своїй роботі бібліотеки. Це дасть змогу з'ясувати сучасний стан, передбачити перспективи розвитку, виявити ефективність фінансових механізмів, проаналізувати державну політику у цій сфері.

Нормативно-правова база діяльності бібліотечних установ на загальному законодавчому рівні формується:

1. Законами України:

- Конституція України.
- Закон «Про культуру».
- Закон «Про бібліотеки і бібліотечну справу».
- Закон «Про інформацію».
- Закон «Про доступ до публічної інформації».
- Закон «Про національну програму інформатизації».
- Закон «Про електронні документи та електронний документообіг».

2. Наказами Міністерства культури:

- «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки».
- «Порядок визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній і комунальній формі власності».

3. Постановами Кабінету Міністрів України:

- «Про затвердження Порядку формування базової мережі закладів культури».
- «Про затвердження Типових норм часу на основні процеси бібліотечної роботи».
- «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні».
- «Про Порядок виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек».

Законодавчі аспекти діяльності бібліотеки привертають увагу багатьох науковців, зокрема Т. Вилегжаніної, Л. Петрова, Т. Прокошева, Р. Поліщука, А. Соляник, Є. Кузьміної, І. Фрумїна та ін. [69].

Правовому становленню бібліотек як закладів культури присвячено безліч наукових праць вітчизняних дослідників. Так, О. Стороженко, та Н. Фесенко вивчали нормативно-правові засади розвитку культурної діяльності бібліотечних установ; В. Карлова, В. Малімон та Т. Прокошева аналізували вплив державної політики на розвиток бібліотечної справи [22, 33]. Так, Т. Прокошева розглядає державну політику в галузі бібліотечної справи, як складову соціально-економічної політики в цілому і виокремлює такі основні завдання державної політики у бібліотечній сфері:

- створення надійної ефективної бібліотечної системи, яка забезпечує потреби всіх прошарків населення відповідно до їхніх запитів та інтересів;
- перетворення книгозбірень у надійну інформаційну систему держави;
- зберігання та акумуляція національних і культурних пам'яток України [60].

У роботах наукових дослідників В. Васильченка, М. Дворкіної, Є. Кузьміної, Ю. Столярова, І. Фрумїна окреслено широкий спектр нормативного забезпечення діяльності бібліотечних установ у контексті державної політики країни. У наукових працях Ю. Дмитрієнка та І. Дмитрієнка проаналізовано законодавчу базу функціонування культурно-правових аспектів закладів культури.

Основним законодавчим інструментарієм, який має найвищу юридичну силу, регулює права та обов'язки громадянина, закріплює принципи організації державної влади є Конституція України [23], прийнята 28 червня 1996 року [54]. У Конституції зазначається, що саме держава є чинником, який сприяє розвитку та консолідації молоді, пробуджує свідомість і закликає вшановувати культурну та історичну спадщину народу. Забезпечення розвитку закладів культури та розподіл повноважень між працівниками установ регулюється за допомогою Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, де визначено перелік прав на:

- розробку державного бюджету і внесення змін до нього, відповідно до постанов щодо фінансування культури;
- затвердження загальнодержавної програми соціокультурного, національного розвитку країни;
- формування свідомої патріотичної нації, яка є активним учасником розвитку українських традицій, звичаїв і мови.

Одним із перших, базових, законодавчих актів, який окреслив правові, економічні, соціальні чинники розвитку закладів культури та сформував принципи правового забезпечення культурних установ є Закон України «Про Культуру», від 14 грудня 2010 року. У ньому подано визначення закладу культури. Під ним розуміється заклад спрямований на задоволення культурних потреб громадян, шляхом створення, тиражування та поширення культурних і духовних пам'яток народу [46]. Бібліотека позиціонується як один із закладів культури. Закон окреслює реалізацію і захист прав громадян України у культурній сфері, а саме, забезпечення вільного провадження культурної діяльності, право на творчість, вільний доступу до культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них.

Як бачимо, держава дає всі можливості для естетичного, духовного та культурного зростання підростаючої нації, піклується про збереження народних звичаїв і примноження культурної спадщини народу. Бібліотеки постають основними осередками знань і центрами надання інформації, сприяють вихованню свідомого, інтелектуального й духовно розвинутого, грамотного населення.

Основним документом, який регулює різні аспекти діяльності бібліотек, є Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [41], прийнятий 27 січня 1995 року. Закон визначає статус бібліотек, правові засади діяльності установи, закріплює основні вимоги до збереження фонду книгозбірень, визначає основні права громадян на отримання та використання інформації, яка міститься у фондах бібліотеки та може бути корисною для забезпечення потреб читачів [54].

У ст. 1 цього Закону бібліотека трактується як культурний, інформаційний, освітній заклад, який має відповідний фонд документів та надає їх у тимчасове користування юридичним і фізичним особам. Згідно ст. 4 основним завданням бібліотек є забезпечення вільного доступу громадян до інформаційних і культурних надбань людства.

У ст. 5 Закону подано класифікації бібліотечної системи України. Так, за призначенням бібліотеки поділяються на публічні та спеціальні. Публічні обслуговують різні групи населення: дітей, юнацтво та осіб із фізичними вадами. До спеціальних відносять книгозбірні підприємств, установ, навчальних закладів тощо. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечні справи» Державне управління бібліотечною справою в Україні здійснюється вповноваженим органом виконавчої влади у сфері культури. Основним недоліком такої системи є практична відсутність такого органу влади, який би повною мірою забезпечував державну політику в бібліотечній сфері [42].

Правові основи створення, збирання, зберігання, поширення, використання та одержання інформації в бібліотечних установах закріплено в Законі України «Про інформацію» від 02.10.1992 року [45]. У Законі термін "інформація" трактується як будь-які відомості та дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Одним із видів інформації в книгозбірні є інформація про фізичну особу або так звана "особиста інформація читача". Так, при записі в бібліотеку користувачу видають читацький квиток, де вказується ПІБ, дата народження, місце проживання, номер телефону, місце роботи чи навчання та інші особисті дані.

Здійснюючи запис читача до бібліотеки, працівник посилається на Статтю 11 цього ж Закону, у якій вказується: «Не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. До конфіденційної

інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження» [посилання].

Кожній особі забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується її особисто, крім випадків, передбачених законом.

Ознаками інформаційних відносин є:

- відкритість;
- гарантованість права на інформацію;
- повнота інформації;
- доступність;
- свобода вираження поглядів і міркувань;
- правомірність одержання та використання.

Право громадян на доступність інформації, яку вони мають, та до інформації, що становить суспільний інтерес, забезпечується Законом України «Про доступ до публічної інформації» від 01.05.2015 року. Основною метою даного Закону є забезпечення прозорості діяльності органів державної влади та реалізація права кожного громадянина на доступ до публічної інформації [43].

Законом України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998 року визначено перелік умов для задоволення саме інформаційних запитів користувачів шляхом створення та використання інформаційних систем, мереж і технологій, побудованих на основі сучасної обчислювальної техніки [49].

Відносини, які виникають у процесі створення та використання електронних документів, регулюються Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2013. У Законі електронний документ визначається як такий, у якому інформація міститься в електронній базі даних, включаючи реквізити документа.

Сукупність процесів, пов'язаних зі створенням, редагуванням, відправленням, одержанням, зберіганням та знищенням електронних документів називають електронним документообігом. Відправлення та

передання електронних документів у бібліотеці здійснює автор листа за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем або шляхом відправлення електронних носіїв, на яких записано цей документ. Датою і часом відправлення такого виду документа вважають дату і час, коли відправлення електронного документа не може скасувати особа, яка його відправила. У випадку пересилання електронного документа, датою і часом відправлення вважають дату і час здавання його для пересилання.

Електронний документ вважають створеним, якщо на ньому є електронний підпис. Закон регулює основні правові засади використання документів на електронних носіях [44].

Визначальними в роботі бібліотечних установ є Накази Міністерства культури, зокрема «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки». Відповідно до наказу працівникам культури встановлюють надбавки до заробітної плати в розмірі до 50 відсотків посадового окладу за:

- високі досягнення в праці;
- виконання особливо важкої роботи;
- складність і напруженість у роботі.

Для успішного розвитку бібліотеки важливим є джерело фінансування, правильний розподіл коштів у різні аспекти діяльності та конкурентоспроможність серед інших закладів культури. На сьогодні, на жаль основна фінансова підтримка діяльності бібліотек в Україні забезпечується державним бюджетом. Оскільки економіка держави нестабільна, фінансування бібліотечної справи є досить мізерним. Фінансові труднощі спричиняють дефіцит інформації, призупиняють культурний і науковий розвиток суспільства. Унаслідок цього бібліотеки, керуючись Постановою Кабінету Міністрів України від 2015 року, увели в дію перелік платних послуг «Порядок визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності» [48]. З огляду на це

можна зробити висновок, що діюча система фінансування бібліотечної сфери є неефективною і потребує вдосконалення.

Важливий вплив на розвиток бібліотечної справи мають Укази Президента та Постанови Кабінету Міністрів України. У державі прийнято низку нормативно-правових документів, які сприяють розв'язанню багатьох назрілих проблем у даній сфері та забезпечують культурно-освітній і духовний розвиток суспільства.

Так, становлення мережі бібліотечних установ здійснюється відповідно до Постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку формування базової мережі закладів культури» (2012 р.). [38]. Цей документ визначає основні вимоги щодо формування базової мережі культури як органами місцевого самоврядування, так і органів виконавчої влади. Бібліотека є одним із закладів культури місцевого рівня, під час її включення до переліку зазначено таку інформацію: найменування закладу, код згідно з ЄДРПОУ, дата реєстрації згідно з реєстраційними документами чи рішенням засновника, місцезнаходження, тип закладу і форма власності установи.

Основною підставою, на основі якої формується штатний розпис працівників, є постанова «Про затвердження Типових норм часу на основні процеси бібліотечної роботи» (2008). Вони розробляються відповідно до різних видів бібліотечної діяльності та встановлюються в годинах, хвилинах, секундах на одну одиницю вимірювання.

Інформація щодо кількості та виду бібліотечних установ, які повинні діяти на певній території, визначається Постановою КМУ «Мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» (1997). Відповідно до Постанови для обслуговування дітей та юнацтва в містах із населенням до 75 тис. жителів – 1 бібліотека для дітей, з районним поділом по одній бібліотеці для дітей у кожному адміністративному районі. Для обслуговування юнацтва в містах, населення яких перевищує 500 тис. жителів повинні діяти юнацькі бібліотеки. У містах, що є обласними центрами – обласні бібліотеки для юнацтва як науково-дослідні, інформаційні центри [47].

Розмір заробітної плати залежить від стажу роботи та визначається відповідно до Постанови КМУ Про «Порядок виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек» (2005 р.). Документом, який підтверджує стаж роботи та дає право на одержання доплати, є трудова книжка.

Вагомий вплив на розвиток окремих аспектів діяльності бібліотек мають різні цільові програми та проекти. Їх головною метою є інноваційна діяльність та пошук нових форм роботи для забезпечення потреб юнацтва. Зокрема, «Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року» (2009); розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (2016), «Стратегія патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020рр.» (2015).

Таким чином, законодавче регулювання діяльності книгозбірень забезпечується низкою нормативно-правових актів, наказів, розпоряджень і цільових програм. Кожний із них чинить істотний вплив на формування та розвиток бібліотек. Саме тому удосконалення нормативно-правової бази, пошук нових форм і методів роботи з молоддю, реакція на вимоги сьогодення відіграє важливе значення для успішної діяльності книгозбірень.

Отже, бібліотека є місцем зосередження духовного, морального та культурного надбання людства, тією рушійною силою, яка вже багато століть формує та виховує сучасну молодь.

Нормативно-правова база діяльності бібліотечних установ на законодавчому рівні формується: Законами України, Постановами Кабінету Міністрів України та Наказами Міністерства Культури. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», прийнятий 27 січня 1995 року, є основним документом, який регулює різні аспекти діяльності бібліотек.

1.3. Регіональні та локальні нормативно-правові акти, що регламентують діяльність бібліотек

У нормативно-правовому регулюванні діяльності книгозбірень важливу роль відіграють локальні та регіональні нормативно-правові акти.

Законодавство Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на регіональному рівні регулюється місцевими органами державної влади. Групу нормативних документів у цій сфері формують [71]:

- розпорядження голови обласної державної адміністрації;
- регіональні програми, затверджені рішенням сесій Тернопільської обласної ради;
- накази управління культури.

Діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на регіональному рівні здійснюється Державними стратегіями розвитку на конкретно визначений період часу, загальнодержавними пріоритетами та положеннями, що регламентують владні повноваження бібліотеки на регіональному законодавчому рівні.

До регіональних нормативно-правових актів діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді можна віднести такі.

1. Розпорядження голови Обласної державної адміністрації «Про Обласну Програму поповнення бібліотечних фондів».
2. Розпорядження голови обласної державної адміністрації «Про схвалення Стратегії розвитку бібліотек Тернопільської області на період до 2025 року», «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України».
3. Рішення Тернопільської обласної ради «Про програму комп'ютеризації публічних бібліотек області».

Фонди бібліотеки є важливими інформаційними, науковими, культурними ресурсами, спрямованими на розвиток свідомого та освіченого молодого покоління та задоволення читацького попиту громадян. В останній роки спостерігається тенденція зменшення фінансування держави на комплектування фондів бібліотек Тернопільської області [52]. Така ситуація зумовила необхідність прийняття «Обласної програми поповнення бібліотечних фондів», яка сприятиме підвищенню читацького рівня серед користувачів бібліотек, покращить якість обслуговування читачів. Програма має на меті забезпечити публічні бібліотеки мінімальною кількістю періодичних видань і

книг завдяки гарантованому фінансуванню, що сприятиме розвитку інтелектуального потенціалу області.

Бібліотеки Тернопільської області є складовою бібліотечної системи України. Модернізація книгозбірень – запорука розвитку демократичного суспільства, слугує збереженню та примноженню культурного та інтелектуального потенціалу держави. Стратегії розвитку бібліотек Тернопільської області на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [73] створює підґрунтя для вдосконалення державної політики та прийняття рішень у сфері культури, освіти та науки.

Мета Стратегії – визначити основні проблем розвитку бібліотечної справи в Тернопільській області та вжити необхідних заходів для їх усунення. Стратегія має на меті оновлення матеріально-технічної бази та інформаційно-технічної інфраструктури бібліотек, впровадження рішення щодо фінансування бібліотек області та утвердження європейської системи надання бібліотечних послуг.

У сучасному світі Інтернет є невід’ємною частиною життя будь-якої людини. Інтернет є полі функціональною мережею, що використовується для відпочинку чи розваги. Розвиток е-технологій та запити молодого покоління вимагають від бібліотечних установ нових форм і методів роботи, нових бібліотечних послуг, які могли б перетворити бібліотеки на модернізовані інформаційні, культурні та освітні центри.

Така ситуація зумовила затвердження «Програми комп’ютеризації публічних бібліотек області» [51]. Згідно із цією програмою бібліотекам області надається право на отримання програмно-технічних комплексів комп’ютерної техніки. Контроль за виконанням рішення покладається на комісію Тернопільської обласної ради з питань духовності, культури, свободи слова та інформації.

Управління Тернопільською обласною бібліотекою для молоді на локальному законодавчому рівні здійснюється безпосередньо працівниками

бібліотеки, які мають на це право відповідно до чинного законодавства. Це дає змогу краще знати свої права та обов'язки, визначені локальними нормами та відповідно використовувати їх для виконання покладених на працівників зобов'язань.

Локальні нормативні акти відображають рішення колегіальних і одноосібних органів управління бібліотекою. Такі документи мають на меті конкретизувати правила, установлені правовими актами вищих органів управління. Внутрішні документи, що функціонують у Тернопільській обласній бібліотеці для молоді, зображено в таблиці 1.1.

Відповідно до чинного законодавства в будь-якій установі, підприємстві чи організації, діяльність пов'язана з прийняттям, переведенням, звільненням із роботи чи наданням відпустки становить кадрову документацію. Кадрова робота формується на основі заяви – офіційного письмового прохання, твердження або повідомлення [35]. У заяві повинно бути вказано такі основні реквізити:

- Адресат – назва організації чи особи до якої звертається заявник.
- Автор – відомості про заявника: прізвище, ім'я, по батькові, адреса, телефон, в окремих випадках посада.
- Назва виду документа.
- Текст документа.
- Відмітка про наявність додатків (якщо є).
- Підпис.
- Дата.

Після написання заяви керівником підприємства формується наказ щодо особового складу. Наказ містить такі слова як: ПРИЗНАЧИТИ, ПРИЙНЯТИ, ПЕРЕВЕСТИ, ЗВІЛЬНИТИ, ВІДРЯДИТИ тощо.

Таблиця 1.1.

№ з/п	Сфера регулювання	Назва документа
1.	Документи з кадрової діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • Заява про прийом на роботу; • Заява про звільнення з роботи; • Заява про переміщення на іншу посаду; • Заява про надання відпустки.
2.	Документи з основної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • Правила користування бібліотекою; • Про надання платних послуг Тернопільською обласною бібліотекою для молоді; • Про проведення повної річної інвентаризації основних засобів і товарно-матеріальних цінностей, розрахунків із дебіторами і кредиторами в бібліотеці;
3.	Документи, які регулюють діяльність бібліотеки в цілому	<ul style="list-style-type: none"> • Правила внутрішнього трудового розпорядку; • Програма стратегічного розвитку Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на період з 2016-го р. до 2021 р.; • Локальний план роботи бібліотеки на рік
4.	Документи, які регулюють діяльність структурних підрозділів	<ul style="list-style-type: none"> • Посадова інструкція; • Положення про відділи

Для влаштування на роботу заявник повинен подати письмову заяву про прийняття на роботу директору організації. У заяві про прийняття на роботу, окрім обов'язкових реквізитів повинні бути вказані такі відомості: місце проживання адресата, дата із якої претендент на вакантну посаду просить прийняти його на роботу, дата подання заяви. Разом із заявою заявник повинен подати інші документи, визначені трудовим законодавством, а саме паспорт або

інший документ, що посвідчує особу, трудову книжку, ідентифікаційний код, документ про освіту, медичну довідку та військовий квиток (для чоловіків).

Якщо заявника прийнято на роботу, на заяві накладається резолюція про згоду та видається наказ про зарахування. На резолюції повинно бути вказано дату прийняття на вакантну посаду, кваліфікаційний рівень, розділ чи підрозділ до якого зараховано працівника [35].

Для переведення працівника з однієї посади на іншу формується заява, у якій керівник установи, крім обов'язкових реквізитів указує назву посади і структурний підрозділ чи відділ до якого й переведено працівника.

При звільненні з роботи, у заяві необхідно вказати причину звільнення, після чого оформити наказ про звільнення з роботи та видати працівнику трудову книжку.

Відповідно до Закону України «Про відпустки» працівник має право на відпустку після шести місяців роботи на підприємстві. Розрізняють щорічну основну та довідкові відпустки [42]. Заява на відпустку пишеться на ім'я директора установи. У заяві вказується вид відпустки, та число, з якого вона повинна бути надана.

Документи з основної діяльності формуються наказами, розпорядженнями, правилами та регулюють основні вимоги щодо використання і зберігання бібліотечних фондів. Основним документом, що регламентує взаємовідносини між користувачами і бібліотекою, визначає права і обов'язки читачів та працівників, є Правила Користування «Тернопільською обласною бібліотекою для молоді» від 2015 року [40]. Правила передбачають наявність таких пунктів:

1. Загальні положення.
2. Порядок запису до бібліотеки.
3. Права користувачів.
4. Обов'язки користувачів.
5. Права бібліотеки з обслуговування користувачів.
6. Обов'язки бібліотеки з обслуговування користувачів.

Правила затверджує директор бібліотеки, вони обов'язкові для виконання.

Основним документом, що регулює порядок надання платних послуг із метою покращення якості та оперативності обслуговування користувачів, є «Положення про надання платних послуг Тернопільською обласною бібліотекою для молоді» від 2013р. Положення складаються із шести розділів. У них висвітлено такі питання:

1. Загальні положення.
2. Основні види платних послуг.
3. Організаційно-правова форма надання платних послуг.
4. Права і обов'язки бібліотеки.
5. Відповідальність.
6. Планування та використання надходжень від надання платних послуг [48].

Кошти, отримані від користувачів, покривають витрати, пов'язані з організацією і наданням послуг та сприяють їх якісному обслуговуванню.

Бібліотечні установи є основними центрами зосередження цінних інформаційних ресурсів. Саме тому з наказом «Про проведення повної річної інвентаризації основних засобів і товарно-матеріальних цінностей, розрахунків з дебіторами і кредиторами у бібліотеці» установа щорічно здійснює інвентаризацію основних засобів і товарно-матеріальних цінностей. Метою інвентаризації є підтвердження правильності та достовірності відображення даних у річній фінансовій звітності [50].

Успішна діяльність бібліотеки в цілому значною мірою залежить від коротко- і довгострокових планів, стратегій дій, а також взаємозлагодженої командної роботи всього колективу.

Основними документами, у яких відображено перспективи розвитку бібліотеки є «Програма стратегічного розвитку Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на 2021 р. » та Локальний план роботи бібліотеки на рік. Відповідно до плану роботи бібліотеки на 2017 р. першочерговим завданням є

перетворення на сучасний центр інформації, відкрите громадське місце для навчання, розвитку та реалізації творчих здібностей громадян. Гасло року – **Бібліотека – не «книгоСховище», бібліотека – це «книгоДіяння»!**

Локальний план роботи містить такі розділи [16]:

1. Основні завдання та напрями діяльності бібліотеки в 2017 році.
2. Основні планові показники обслуговування користувачів.
3. Менеджмент у бібліотеці. PR-діяльність.
4. Бібліотечні фонди в традиційному та електронному форматах.
5. Інформаційна та довідково-бібліографічна діяльність бібліотеки.
6. Соціокультурна, просвітницька робота. Популяризація літератури.
7. Методичний потенціал бібліотеки.
8. Видавнича продукція бібліотеки.
- 8.1. Адміністрування та супровід інформаційних технологій бібліотеки. Технічна підтримка веб-сайту.
9. Господарське утримання бібліотеки.

План щорічно затверджує начальник управління культури облдержадміністрації Г. П. Шергей.

Важливим локальним організаційним документом спрямованим на підвищення продуктивності праці і якість роботи працівників, раціональне використання робочого часу та ефективність функціонування установи, є «Правила внутрішнього трудового розпорядку», розроблені на основі «Типових правил користування бібліотеками в Україні» (Наказ Міністерства культури і мистецтва України від 2001р [71]. Документ регулює всі аспекти організації праці в установі, зокрема:

- порядок прийняття і звільнення з роботи;
- права і обов'язки працівників і роботодавця;
- час початку і закінчення роботи в звичайні та в передвихідні й передсвяткові дні;
- час розрахований на обідню перерву;
- час і місце отримання заробітної плати;

- порядок ознайомлення із загальними інструкціями з охорони праці і пожежної безпеки;
- види заохочень за успіхи в роботі та стягнень за порушення трудової дисципліни;

Правила розробляє директор установи. Вони є обов'язковими для виконання.

До внутрішніх нормативних документів, які регулюють діяльність структурних підрозділів, відділів і секторів, визначають їх основні напрями роботи, завдання, функції, права та обов'язки належать «Положення про відділи» Тернопільської обласної бібліотеки для молоді та «Посадова інструкція» кожного окремого працівника. Положення про відділи формується на кожному підприємстві незалежно від форми власності та є основним документом, що регулює роботу всередині окремо взятого відділу. Воно містить такі розділи: загальні положення, завдання та зміст роботи, організація роботи та керівництво відділом.

Посадова інструкція є обов'язковим нормативним документом, який визначає правове становище працівника на робочому місці та сприяє забезпеченню належних умов для виконання покладених на нього обов'язків. Посадова інструкція містить сім розділів, а саме:

1. Загальні положення.
2. Завдання та обов'язки.
3. Права.
4. Відповідальність.
5. Вимоги у межах посади.
6. Кваліфікаційні вимоги.
7. Взаємовідносини, які передбачає посада.

Підставою складання посадової інструкції слугує класифікатор професій та локальні нормативні документи установи.

Таким чином, діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на регіональному та локальному рівні забезпечується низкою нормативно-

правових актів, кожний з яких визначає окремі аспекти діяльності установи та є обов'язковим для виконання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Протягом тривалого часу бібліотеки були центром збирання, накопичення та передачі пам'яток історії та культури, а бібліотекарі – популяризаторами духовної спадщини народу. Діяльність бібліотек для молоді спрямована на задоволення потреб та запитів сучасної молоді шляхом реалізації різних форм та методів бібліотечної роботи.

Фундаментом становлення бібліотечної справи в Україні є бібліотека Ярослава Мудрого, заснована у 1037 р. при Софійському соборі в Києві. Становлення юнацьких бібліотек для молоді пов'язують із заснуванням у 1975 р. Державної республіканської бібліотеки УРСР для юнацтва. У сучасних умовах ринкової економіки, нестабільного фінансового становища країни, розвиток та ефективність нормативно-правової бази бібліотечної сфери є запорукою становлення демократично свідомої, освіченої, духовно збагаченої молоді. Нормативно-правові акти, постанови, розпорядження та цільові програми регулюють та покращують діяльність закладів культури, зокрема бібліотек.

Нормативно-правовими документами визначається трактування бібліотек та визначення їхнього правового статусу, розвиток бібліотек у контексті державної політики країни, забезпечення реалізації прав та обов'язків громадян України у культурній сфері, забезпечення вільного доступу громадян до інформаційних і культурних надбань людства, окреслюються основні права громадян на отримання та користування інформацією, яка міститься у фондах бібліотеки, визначається перелік умов для задоволення саме інформаційних запитів користувачів, проаналізовано фінансову систему розвитку книгозбірень та ін.

Ураховуючи всю важливість та ефективність правових нововведень у систему законодавства, необхідно відзначити також деякі прогалини правового забезпечення бібліотечної діяльності.

Основними проблемами правового регулювання книгозбірень на сьогодні є а) відсутність органу влади, який би повною мірою забезпечував державну політику в бібліотечній сфері; б) розмитість і негнучкість правової бази; в) невідповідність нормативно-правової бази системі надання бібліотечних послуг в умовах реформування місцевого самоврядування й об'єднаних територіальних громад; г) повільна реакція на сучасні потреби суспільства та розвиток науково-технічного прогресу; д) практична відсутність у законодавчій базі трактування публічної бібліотеки як закладу культури; е) нестача коштів, відсутність цільового фінансування. З огляду на це необхідно визначити основні напрями діяльності, які потребують правового удосконалення, а також правильно визначити пріоритети державної політики у бібліотечній сфері. Це дасть змогу значно підвищити ефективність діяльності бібліотек і покращить загальну картину становлення та функціонування бібліотечної системи України.

Локальні та регіональні законодавчі акти, програми, положення посідають важливе місце у формуванні нормативно-правової бази Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. До регіональних нормативно-правових актів бібліотеки відносять державні стратегії розвитку на довгострокову та короткострокову перспективу. Вони формуються розпорядженнями голови обласної державної адміністрації, регіональними програмами, рішеннями сесій Тернопільської обласної ради, наказами управління культури.

Локальні нормативно-правові містять правила та положення, установлені правовими актами вищих органів управління. Це можуть бути рішення директора чи заступника установи, а також завідувача певного конкретного відділу чи підрозділу. Локальні акти регулюють усі сфери діяльності бібліотеки. Серед них можна виокремити документи з кадрової діяльності,

документи з основної діяльності, документи, що регулюють діяльність бібліотеки в цілому, документи, що регулюють діяльність структурних підрозділів.

РОЗДІЛ 2

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ МОЛОДІ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР ІНТЕГРАЦІЇ ГРОМАДЯН

Розвиток новітніх інформаційних технологій, потреби молоді, цифрова епоха вимагають від працівників культури нових форм і методів роботи, упровадження інноваційних послуг, які могли б перетворити бібліотеки на модернізовані інформаційні, культурні та освітні центри. Потужним інформаційним джерелом надання інформації є веб-сайт бібліотеки – <https://tobm.org.ua/> [9], створений 2002 року. Сайт інформує про наявні послуги, знайомить користувачів із подіями та заходами, які проводяться в установі, забезпечує взаємодію читача і контенту, сприяє формування позитивного іміджу установи.

Бібліотека як культурний центр соціалізації молоді є територією проведення різних заходів, творчих виставок, рекламних кампаній, вуличних акцій. Для організації змістовного дозвілля в бібліотеці на постійній основі діють тематичні клуби та гуртки різного спрямування, організовуються зустрічі з відомими українськими письменниками, художниками, артистами театру, науковцями, бізнесменами тощо.

Важливий напрям роботи установи становить проектна діяльність, яка стимулює працівників до пошуку нестандартних та нетрадиційних форм роботи, допомагає покращити умови книгозбірні та запровадити нові послуги. Зокрема, протягом останніх років бібліотека реалізувала низку успішних партнерських проектів із Посольством США в Україні, Німецьким культурним центром Гете-інститут, Програмою «Бібліоміст», Українською бібліотечною асоціацією та ін.

На сучасному етапі розвитку суспільства бібліотека є важливим соціально-культурним центром, що забезпечує всебічний розвиток молодих людей. Проведення різноманітних заходів із популяризації книг, організації дозвілля, застосування індивідуального підходу до обслуговування читачів, широкий спектр надаваних послуг з урахуванням розвитку новітніх інформаційних

технологій – основні шляхи підвищення читацької та соціальної активності молодих людей.

2.1. Реалізація функцій веб-сайту Тернопільської обласної бібліотеки для молоді

Інформатизація суспільства, розвиток науки і техніки, поява нових медіа, поступово входять у життя сучасної людини та диктують нові правила. Сьогодні мережа Інтернет становить невід’ємну частину людського буття, є багатогранною та слугує задоволенню різних потреб суспільства.

Реагуючи на потреби часу та запити молодого покоління, бібліотеки перебувають у постійному пошуку нових форм і методів роботи, перетворюючись на потужні модернізовані інформаційні центри, які мають власні веб-сайти в мережі Інтернет. Саме бібліотеці відведена роль перетворення віртуального спілкування на реальне шляхом залучення молоді до різноманітних заходів, що відбуваються в бібліотеці

Веб-сайт дає можливість бібліотечним установам не тільки інформувати про послуги та здобутки, охоплюючи все більшу кількість користувачів, а й сприяє створенню позитивного іміджу установи. Однією з переваг веб-сайту є доступ до інформації віддаленим користувачам і зручність у користуванні. Якісний, інтерактивний контент дає змогу переглянути основну інформацію, ознайомитися зі всіма послугами та цікавими подіями у зручний час для відвідувача сайту.

Ураховуючи практику створення веб-сайтів різних організацій, можна виокремити ключові ознаки та вимоги, яким повинні відповідати віртуальні інформаційні контенти. До основних показників якісних веб-сайтів відносять такі:

1. Простота та зручність навігації (інтерактивність).
2. Новизна інформації.
3. Оперативне оновлення контенту.
4. Глибина змісту.
5. Читабельний дизайн.

6. Структурованість інформації.
7. Доступність для всіх користувачів.

Якісний веб-сайт будь-якої організації повинен виконувати низку завдань, які сприятимуть успішному функціонуванню установи. Серед них варто виокремити такі:

- 1) створення позитивного загального образу та іміджу установи, швидкість відкриття та можливість входження на веб-сайт із різних пошукових систем, а також популяризація інформації про діяльність установи та послуги, які вона надає;
- 2) веб-сайт бібліотеки повинен бути основним джерелом інформації для користувачів і читачів книгозбірні, зокрема інформувати про наявність та можливість отримання інформаційно-аналітичної, науково-методичної, бібліографічної та довідкової продукції;
- 3) швидкий пошук інформації, що передбачає наявність пошукового вікна, карти сайту, online-довідки чи online-консультації із працівником;
- 4) передбачений зворотний зв'язок. Сюди варто віднести розміщення на сайті інформації про проведення різних заходів (конференцій, круглих столів, тренінгів, екскурсій, зустрічей із відомими людьми). Така двостороння співпраця є корисна як для читачів, так і для самої установи. Користувачі мають унікальну можливість взяти участь у різних заходах, підвищити свій рівень знань, отримати цінний досвід, обмінятися інформацією та активно провести дозвілля. У такий спосіб бібліотека підвищує свій рейтинг та розширює коло своїх користувачів;
- 5) надання користувачам повнотекстової інформації в онлайн-режимі: нормативно-законодавча база, посібники, методичні рекомендації, онлайн-книги та ін. Така можливість зекономить багато часу, задовольнить потреби користувачів і розширить сферу послуг установи [14. с.174].

Зауважимо, що інформація на веб-сайт потребує безперервного оновлення та наповнення актуальними новинами про роботу як окремих відділів, так і всієї бібліотеки.

Розглянемо особливості функціонування сайту на прикладі Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. Веб-сайт Тернопільської обласної бібліотеки для молоді – <https://tobm.org.ua/> [9] є одним з основних джерел інформації про діяльність книгозбірні. Перша офіційна версія була сайту створена у 2002 році. Відтоді він зазнав безліч змін і доповнень, однак завдяки наполегливій праці програмістів, інженерів та працівників бібліотеки, відвідування сайту щорічно перевищує 130 тис. користувачів.

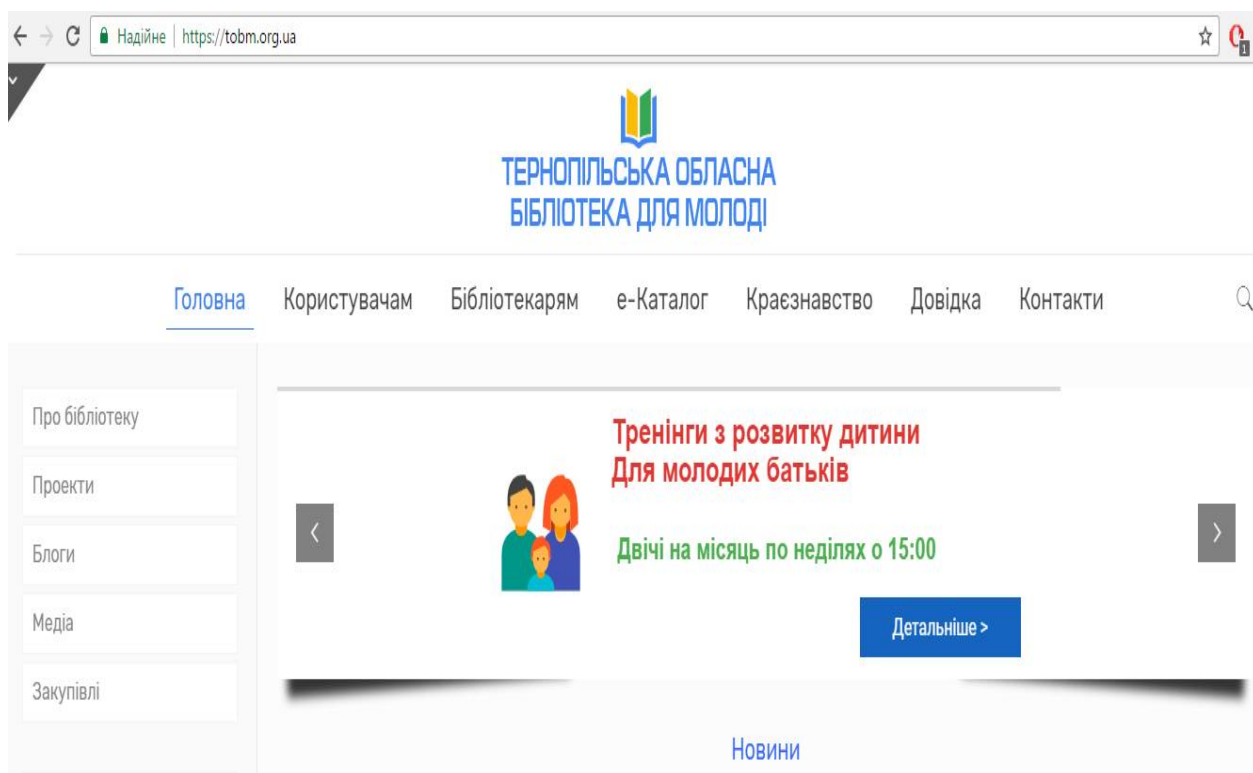
До найважливіших позитивних аспектів Інтернет-послуг, які надає бібліотека, що сприяють залученню молодого покоління до книгозбірні, можна віднести наступні:

1. Приємна та затишна атмосфера.
2. Безкоштовна Wi-fi-зона на території бібліотеки.
3. Надання користувачам автоматизованого робочого місця для самостійного опрацювання інформації.
4. Надання послуг молодим людям з особливими потребами.
5. Консультації бібліотекаря щодо ефективного використання Інтернету.
6. Підвищення інформаційної культури.
7. Надання освітніх програм та ін.

Коли відкривається сайт, на передньому плані горизонтально розміщені назви розділів основних послуг, які надає бібліотека (Рис. 2.1.). До них відносять:

- Головна стрічка.
- Користувачам.
- Бібліотекарям.
- Е-Каталог.
- Краєзнавство.
- Довідка.

- **Контакти.**

Рис 2.1.

Кожний розділ є інтерактивним та передбачає можливість деталізації ще декількох посилань. На головній сторінці сайту користувач може ознайомитися з переліком усіх послуг, переглянути останні новини та перейти за посиланням, яке його зацікавило найбільше. Програмне і технічне забезпечення веб-сайту базується на новітніх технологіях, що дає змогу користувачеві мати зручний інтерфейс і простоту навігації в рубриках і сторінках, які його цікавлять [12].

Розділ «Користувачам» містить 28 посилань, які дають змогу читачам дізнатися про послуги бібліотеки, творчі програми, клуби за інтересами, переглянути фонд книгозбірні, методичні та бібліографічні видання, віртуальні виставки, каталоги, картотеки та багато іншої цікавої інформації.

Розділ «Бібліотекарям» є так званим своєрідним підсайтом. На ньому розміщена інформація для працівників установи. В його структурі виокремлюємо такі елементи:

1. Головна.
2. Про нас.

3. Послуги.
4. Видання.
5. Мережа.
6. Сервіси.
7. Е-Довідник.
8. Контакти.

Розділ містить інформацію про заходи щодо підвищення кваліфікації працівників, про результати здійснених соціологічних досліджень, методичні рекомендації та поради для вдосконалення різних форм бібліотечної діяльності, бібліографічні списки рекомендованої літератури з різних питань. Для планування різнопланових заходів працівники науково-методичного відділу розробляють «Календар знаменних та пам'ятних дат», який користувач може знайти в цьому розділі. Крім цього, у рубриці «Мережа» користувач має змогу ознайомитися з експрес-оглядом діяльності «Юнацьких структурних підрозділів області» та переглянути карту розміщення бібліотек.

Розділ Е-Каталог дає можливість читачам самостійно здійснити пошук потрібної літератури за певними категоріями: автор, назва та ін. Така послуга дуже важлива, оскільки дає змогу економити час не тільки працівникам, а й читачам бібліотеки.

Надзвичайно актуальним напрямом роботи бібліотеки для молоді є формування краєзнавчих інформаційних ресурсів, мета яких – популяризація нашого краю, природних багатств, видатних діячів науки, літератури і мистецтва. Розділ «Краєзнавство» містить такі підрозділи: «Видатні краяни», «Уродженці Тернопільщини – лауреати Шевченківської премії», «Картинна галерея», «Мандруємо Тернопіллям» та «Творча молодь Тернопілля». У базі містяться узагальнені матеріали про значних діячів літератури, науки, мистецтва. Краєзнавчі електронні ресурси, крім інформаційних функцій, виконують також виховну функцію, прищеплюючи молоді любов до рідного краю та формуючи патріотичні почуття.

У розділі «Довідка» користувачі веб-сайту можуть задати бібліотекарю питання в онлайн-режимі, а також анонімно скористатися послугами досвідченого кваліфікованого психолога. Віртуальна довідка є формою довідково-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів в електронному середовищі з використанням різноманітних комунікаційних каналів електронної пошти, веб-інформування тощо. Основною метою такої послуги є надання користувачам у зручній для них формі всієї необхідної інформації. Довідки надаються в робочому порядку провідними фахівцями інформаційно-бібліографічного відділу впродовж не більше ніж двох діб. Бібліотека виконує адресні, тематичні, уточнювальні, фактографічні та змішані довідки, найпоширенішими з яких є тематичні – із використанням каталогів і картотек, електронного каталогу бібліотеки та Інтернет-ресурси. Така послуга є надзвичайно корисною для читачів, адже дає змогу в будь-якому місці отримати кваліфіковану відповідь на запит [12].

У розділі «Контакти» можна знайти графік роботи, переглянути карту та адресу установи. Під розділами на сайті розміщений рухомий рядок, що несе інформацію про основні послуги установи. Весь інший контент сторінки заповнюють відомості про заходи, які плануються проводитися найближчим часом.

Крім цього, на головній сторінці веб-сайту вертикально розміщені такі ключові розділи:

1. Про бібліотеку.
2. Проекти.
3. Блоги.
4. Медіа.
5. Закупівлі.
6. Вікторини.

У розділі «Про бібліотеку» читач може ознайомитися з історією, структурою та фондом установи, переглянути її партнерів, а також знайти

відгуки про діяльність бібліотеки в наукових статтях, газетах чи журналах за вказаними посиланнями.

Проектна діяльність є одним із ключових факторів успіху книгозбірні, саме тому їй відводиться цілий розділ на сайті установи. Завдяки швидкій навігації користувач швидко може ознайомитися зі всіма проектами, які діють на базі установи та скористатися їхніми послугами.

У сучасних бібліотеках наявність блогу дає змогу краще познайомитись із діяльністю бібліотеки, а також краєзнавчою тематикою. Блоги сприяють поширенню новин, популяризації інформаційних послуг, рекламі книжкових надходжень, а також залученню нових читачів.

Участь бібліотекаря в блогах – ознака того, що бібліотека іде «в ногу з часом». Це особливо актуально для молодих людей, звиклих спілкуватися в соціальних мережах і самовиражатися. Наявність блога, на нашу думку, підвищує привабливість книгозбірні. Переглянувши стрічку новин, користувач має змогу ознайомитися з актуальними для нього темами, лайфхаками та постійно бути в курсі всіх сучасних бібліотечних нововведень. Крім цього, учасники блогів мають можливість відвідати віртуальні сторінки електронних бібліотек, порівняти їх між собою, ознайомитися із сайтами, що містять рекомендаційну бібліографію, поділитися власним досвідом із колегами, прочитати новини, залишити свій коментар до певної теми або прочитати думку інших.

На сайті Тернопільської обласної бібліотеки для молоді діє шість блогів, кожний із яких присвячений певній тематиці. Серед них «Goethe-Institut «Мова. Культура. Німеччина», «TopLibStory», «У світі прекрасного», «Полиця вільного книгообміну», «Window on America Center in Ternopil» та «Молодіжний лайфхак».

У розділі «Медіа користувач має змогу ознайомитися з аудіо- та відеоматеріалами, які використовувалися під час проведення різних заходів, переглянути фотогалерею і презентації установи.

За посиланням «Вікторини» користувач має змогу пройти онлайн-квести різного тематичного спрямування. Найбільшу популярність серед читачів мають такі: «Чи знаєш ти Україну?»; «Тарас Шевченко»; «Євровікторина»; «Світ книги» та інші.

Вся інформація про фінансові витрати установи за звітний період часу міститься в розділі «Закупівлі».

Про якість контенту, комплексний аналіз та успішну діяльність сайту свідчить перемога на конкурсі «Інтернет-сайтів» 2016 р., який проводився Українською Бібліотечною Асоціацією у 2016 р.

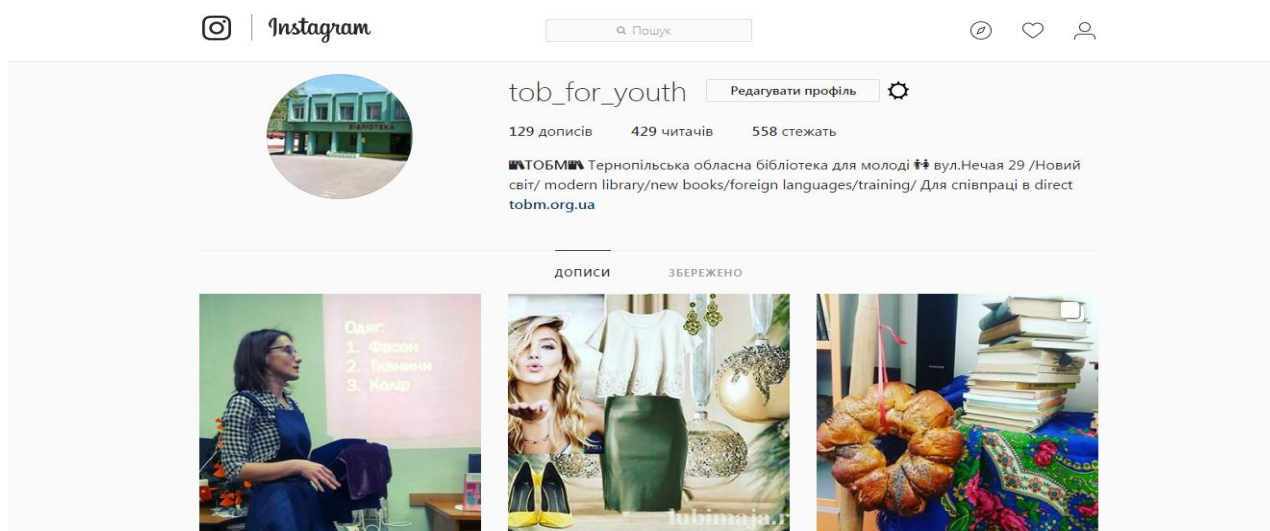
Рис. 2.2.

У час інформаційних технологій молоді люди багато часу проводять в Інтернеті, а саме в соціальних мережах та пошукових системах. Здебільшого онлайн для пошуку потрібної інформації, листування з друзями, онлайн-покупок, перегляду фільмів, фотографій та ін., оскільки це зручно та займає менше часу. Саме тому Тернопільська обласна бібліотека для молоді активно висвітлює свою діяльність на сторінках соціальних мереж: Facebook, Instagram.

У мережі Facebook – <https://www.facebook.com/tobm.org.ua/> здебільшого висвітлюється інформація про різні форми заходів, вуличні акції, виставки, мовні курси, клубну діяльність. Великою перевагою цієї соціальної мережі є функція, яка дозволяє запланувати подію та створити невеличке опитування. Така форма роботи дає змогу побачити, скільки учасників зацікавилися подією

та хто планує відвідати захід. Після проведення заходу працівники бібліотеки розміщують у фейсбуці фотозвіт та невеличкий опис події.

Сторінка в мережі «Instagram» – https://www.instagram.com/tob_for_youth/?hl=uk більше орієнтована на молоде покоління. Ця соціальна мережа базується на створенні фотографій, дає змогу застосовувати до них різноманітні фільтри та поширювати їх серед друзів. Цікаві фото- та відеоматеріали допомагають краще висвітлити роботу бібліотеки, запросити на свою територію більше користувачів. Бібліотекарі зазвичай розміщують у мережі фото книг, нових надходжень із короткою анотацією та повідомляють про цікаві для молодшої аудиторії події, які відбуваються в бібліотеці.

Рис. 2.3.

Працівники бібліотеки активно працюють над тим, щоб зламати стереотипи, які склалися в суспільстві про образ книгозбірні. Цьому сприяють сучасні інформаційні технології, які бібліотекарі активно освоюють, впроваджують у практику та охоче діляться своїми знаннями з користувачами. Так, за допомогою сучасних інформаційних ресурсів, нового дизайну, зручного контенту та зрозумілій, адаптованій до сучасних гаджетів структури бібліотека формує новий образ, привабливий у молодіжному середовищі, створює дружню неформальну атмосферу та збільшуємо ступінь довіри користувача.

Безумовно, на сучасному етапі інформаційне обслуговування віддалених користувачів стає однією з найперспективніших форм бібліотечного сервісу. Активно використовуючи новітні інформаційні технології, бібліотека стає більш дієвим посередником між інформацією і клієнтом, своєрідним фільтром в інформаційних потоках. Бібліотека створює можливості доступу до інформаційних ресурсів в будь-який час і в будь-якому місці. Саме розвиток віддаленого обслуговування користувачів дасть змогу бібліотекам вийти на новий рівень обслуговування відповідно до нових стандартів якості.

Ефективним джерелом надання інформації виступає веб-сайт установи. Перша офіційна версія веб-сайту Тернопільської обласної бібліотеки для молоді створена у 2002 році.

Веб-сайти бібліотек дають безліч можливостей читачам дистанційного використання бібліотечних послуг та інформує про основні новини у бібліотечній справі. Розділ сайту «Користувачам» дає змогу ознайомитися зі сферою послуг, клубною діяльністю, творчими програмами, взяти участь у літературних та соціокультурних конкурсах і квестах, ознайомитися з проектною, інноваційною діяльністю та краєзнавчими ресурсами установи, а також скористатися віртуальною довідкою.

2.2. Особливості соціокультурної діяльності бібліотеки

Сучасна бібліотека – це інформаційно-освітній та комунікативний центр, який об'єднує користувачів різних вікових категорій. На сьогодні діти, юнацтво та молодь є найбільшою (близько 75 %) читацькою аудиторією всіх публічних бібліотек держави. Тож не дивно, що юнацькі бібліотеки завжди відігравали важливу роль у розвитку культури та освіти [66].

Соціокультурна діяльність бібліотеки є тим фактором, який сприяє соціалізації молоді, забезпечує змістовне та раціональне дозвілля шляхом проведення різних культурних заходів: конференцій, семінарів, рекламних кампаній, організації клубної діяльності, здійснення експозиційно-виставкової діяльності, тощо.

Мета соціокультурної діяльності бібліотеки – задоволення і формування культурних потреб читачів, створення умов для самореалізації та самоосвіти кожного індивідуума, розкриття його здібностей, самовдосконалення і розвиток аматорської творчості у вільний час.

Книгозбірні акумулюють багаторічний досвід та практику виховання молоді, разом із батьками, викладачами та вихователями беруть активну участь у формуванні громадянської позиції юних користувачів. Ураховуючи багатоаспектність і поліфункціональність бібліотек, окреслюється такі основні напрями їх соціокультурної діяльності:

1. Розвиток читацької культури молоді.
2. Патріотичне виховання.
3. Формування почуття прекрасного.
4. Формування здорового способу життя.
5. Організація дозвілля.
6. Підвищення правової грамотності.
7. Репрезентація та допомога у існуючих фондах бібліотеки.
8. Створення привабливого іміджу книгозбірні.

Ураховуючи виклики сьогодення, бібліотека намагається використовувати у своїй діяльності сучасні та різноманітні форми роботи, які завдяки актуальному змісту, творчому підходу здатні залучити користувачів до бібліотеки.

Так, у Тернопільській обласній бібліотеці для молоді традиційно організовуються виставки на різну тематику: «Нові надходження», «Сучасні зарубіжні бестселери», «Фантастика, Детективи, виставка книг присвячених певній даті чи творчості конкретного письменника». Виставки репрезентують фонди та активізують до читання, так навіть ті читачі, які не бажають самостійно шукати книжки у каталогах, обов'язково зупиняться біля професійно оформленої виставки. Дуже часто книжкові виставки пов'язують з святкуванням різних дат. Зокрема, є виставки з нагоди державних свят.

Особливо популярні в сучасних бібліотеках виставки, приурочені видатним особам: письменникам, митцям, прозаїкам, художникам та ін.

Крім традиційних виставок, велику популярність серед читачів мають виставки-інсталяції. Це так звані «просторові композиції», створювані шляхом поєднання різних елементів: книг, предметів побуту, природних об'єктів та ін. Така виставка допомагає краще зрозуміти та передати зміст і тематику задуму. Серед найбільш популярних виставок, що проводяться на базі Тернопільської обласної бібліотеки для молоді, варто виокремити «Книжковий фуршет», «Свято наближається», «Весна прийшла» та інші.

Цікаві та оригінальні експозиції представлені відділом мистецтва в картинній галереї «Мистецька палітра». Її наповнюють картини відомих митців, художників рідного краю, різноманітні майстер-класи. Щорічно в бібліотеці проводять конкурси для розвитку творчих здібностей обдарованої молоді Тернопілля.

Ефективною формою роботи з відвідачами є організації зустрічей із відомими людьми, зокрема письменниками, художниками, модераторами, акторами, бізнесменами. Як приклад, у бібліотеці періодично відбуваються зустрічі учасників клубу «ЛітПростір», на яких читачі знайомлять читачів із творчістю поетів і прозаїків.

Зустрічі з творцями літератури сприяють заглибленню у світ письменника, посилюють бажання читати і завжди бути відкритими до діалогу. Це хороший шанс отримати інформацію з перших вуст, познайомитися з цікавими людьми та зануритися в атмосферу творчості. Деякі засідання клубу проходять у форматі онлайн-зустрічей. Така форма проведення теж цікава. За вдалої організації онлайн-зустріч створює почуття безпосередньої реальної присутності автора. Неодмінним елементом засідань є частування кавою, чаєм та десертами. Особливо запам'яталися зустрічі з В. Шовкошитним, П. Сорокою, О. Вільчинським, Н. Гербіш, Р. Скибою, О. Смиком, Н. Пасічник, Е. Гатою, У. Галич [13].

У бібліотеці також діє мистецька вітальня «Зустрічі без прощань». Гостями вітальні є відомі митці краю та України, котрі передають молодому поколінню свій досвід, історію життєвого успіху. Молодь має можливість поспілкуватися з акторами театру, артистами філармонії. Особливо цікаві зустрічі з акторами Тернопільського драматичного театру імені Тараса Григоровича Шевченка Олександром Папушею, В'ячеславом Кириловим, Юрієм Черненком, Любов'ю Ізотовою та багатьма іншими.

Такі зустрічі зазвичай проводять у читальному залі або секторі мистецтв бібліотеки. Завдяки сучасним технічним засобам і мобільним меблям читальний зал із легкістю трансформується у зал для громад. Оснащений сучасною комп'ютерною технікою, інтерактивною дошкою, зал став місцем проведення конференцій, презентацій, обговорень, засідань круглих столів.

Активною формою популяризації творчих здібностей молодих тернопільських письменників постає проект «Провесінь Тернопілля: творчість молодих онлайн», у рамках якого створено двадцять відеороликів про юних літераторів та їхню поезію. «Відео-подкаст складається з біографічної довідки про поетів, рецензії на їхні твори літературних критиків або викладачів, прочитання вірша на камеру та фото- або відео-поезія, яку допомагали робити студенти-журналісти».

Така форма роботи уможливорює знайомство читачів з їхніми кумирами в мережі Інтернет. Цей проект дає змогу молодим літераторам заявити про себе на Тернопільщині, а згодом і за її межами. Переглянути відеоролики можна на сайті бібліотеки.

Важливе місце в роботі бібліотеки посідає співпраця зі школами, ліцеями, гімназіями, вищими навчальними закладами, Центром соціальних служб для молоді, Центром технічної творчості учнівської молоді, молодіжними структурами. Так, у бібліотеці періодично проводяться заходи, присвячені відомим письменникам та урочистим подіям. Наприклад: «Пам'ятай дати історії України», «Пам'ять небесної сотні», «Мій рідний край, історія жива», «Україна в Євробаченні», «Життєва драма Лесі Українки», «Думи Шевченка

живуть і донині», «Влада інформує» та ін. Активну участь у цих заходах беруть учні, студенти та школярі.

У рамках такої діяльності бібліотека пропонує студентам та учням відвідати різні тематичні заходи, акції, години-пам'яті, зустрічі з відомими особистостями. Серед найбільш популярних шляхів залучення читачів у бібліотеку варто виокремити:

- 1) рекламну діяльність – поширення роздаткових матеріалів серед молоді: оголошень, буклетів, флаєрів;
- 2) поширення інформації про події в соціальних мережах: на веб-сайті бібліотеки, у Фейсбуці, Інстаграмі;
- 3) створення в Фейсбуці події, яка дає можливість указати дату, час місце проведення заходу та запросити на подію. Запрошені учасники у свою чергу мають можливість повідомити про свою участь у заході за допомогою створеного опитування. Така форма популяризації діяльності установи є дуже актуальною та зручною, адже дозволяє одразу бачити, скільки потенційних читачів буде присутні на заході;
- 4) розповсюдження інформації про подію за допомогою контактних даних: телефон та електронна пошта вчителів шкіл та вищих навчальних закладів. Такий спосіб є найбільш ефективним, оскільки дає можливість безпосередньо поспілкуватися з потенційними відвідувачами бібліотеки, налагодити зворотній зв'язок.

Кожний із цих способів інформування є важливим та ефективним у рамках підвищення іміджу установи, поширення інформації про її діяльність та залученні нових користувачів бібліотеки.

З великим задоволенням студентська і учнівська молодь відвідує вечори класичної музики, що відбуваються в рамках проекту бібліотеки та Тернопільського обласного державного музичного училища імені Соломії Крушельницької «Зустріч із музикою». Студенти та викладачі музичного училища знайомлять молодь із творчим шляхом композиторів, музикантів, а також виконують їхні твори. Зокрема, протягом останніх років, відбулися

вечори, присвячені творчості композитору Фредеріку Шопену, Василю Безкоровайному, Францу Шуберту.

З метою заохочення учнівської молоді до читання в літній період у бібліотеці діє комплексна літня програма для учнів ЗОШ міста Тернополя «Канікули у бібліотеці». У цю програму включено пізнавальні інформаційні години, віртуальні подорожі, інтелектуальні та рухливі ігри, майстер-класи, театралізовані прочитання казок та інші заходи, метою яких було зацікавити дітей книгою, переконати їх у тому, що читання – це цікавий і захоплювальний процес, який має багато переваг.

Літній табір проводився чотири дні на тиждень, тривалістю в три години. Програма кожного дня містить: інформаційну годину, майстер-клас, руханку, літературні вікторини та ігри, які супроводжують читання. Таким чином учасники програми мали можливість дізнатись багато нової та цікавої інформації, виготовити щось своїми руками, поспілкуватись з однолітками, весело і з користю для себе провести час.

Бібліотека багато уваги приділяє дозвіллю молоді, саме тому покликана шукати оригінальні підходи до висвітлення новин. Один із таких підходів перетворився вже на справжню світову тенденцію – гейміфікацію новин.

Гейміфікація (англ. Gamification) – це ефективний спосіб максимізувати лояльність користувачів за допомогою впровадження ігрових механізмів у неігрові процеси. Його суть полягає в тому, щоб додати до медіа ігровий елемент. Інакше кажучи, це спосіб викликів, який мотивує людей долати труднощі, тим самим забезпечивши кращу взаємодію читача та контенту [70].

Як приклад, Тернопільська обласна бібліотека для молоді в грудні 2017 року провела квест «Магія книги». Участь у квесті брали дві команди, кожна з яких супроводжував бібліотекар. На старті учасники отримували мапу з відміченими пунктами – зупинками, на яких отримували завдання. Переможцем стала команда, учасники якої першими пройшли всі «зупинки», правильно виконала завдання агентів і координатора, найшвидше дісталася до фінішу та зачитала свою частину вислову.

Завданням квесту було скласти відомий вислів про книгу, який працівники книгозбірні поділили на 10 частин. Щоб отримати частину вислову, команди мали пройти зупинки, виконуючи різноманітні завдання: інтелектуальні і творчі. Для команд було створено два маршрути бібліотекою. Виконання завдань передбачало використання різноманітних джерел інформації. Учасники шукали правильні відповіді в енциклопедіях, довідниках, періодичних виданнях, художніх творах та в Інтернеті. Командна гра неабияк об'єднала учасників квесту. І хоча під час заходу команди були суперниками, після квесту всі ще довго спілкувались та обмінювались враженнями.

Таким чином, у квесті були задіяні всі відділи та працівники бібліотеки. Такі форми роботи допомагають учасникам не лише дізнатися цікаву інформацію про фонди та послуги бібліотеки, але й навчитися працювати в команді та розвинути творче мислення.

Досить популярною сьогодні є така форма як бібліоніч. Це соціально-культурна акція, яка популяризує бібліотеку та читання і має на меті продемонструвати, що у бібліотеці можливі різноманітні цікаві форми роботи. Усі охочі можуть взяти участь у майстер-класах, літературних зустрічах, вікторинах, тренінгах, інтелектуальних іграх тощо.

Історія акції «Бібліоніч» почалася у 70-х роках, коли в Європі двері музеїв стали відкриватися для безкоштовного відвідування, а час їх роботи продовжувався. Згодом цю традицію перейняли бібліотеки. Акція, що проводиться на підтримку читання, інтелектуального розвитку, творчості юнацтва та молоді, набула популярності в різних країнах світу, а з 2011 року до неї приєдналася Україна.

Під час бібліонічі в бібліотеці відбувається ціла низка різних заходів. На відвідувачів чекають різноманітні конкурси, ігри, спілкування з цікавими людьми, багато позитивного настрою та корисної інформації.

Сьогодні дуже важливо не обмежуватися традиційними формами роботи, а шукати нові шляхи популяризації бібліотечних ресурсів і розповсюдження знань. Саме тому бібліотекарі все частіше «виходять в люди». Для покращення

іміджу бібліотек та інформування громадян про свої послуги бібліотека періодично проводить рекламні кампанії, які сприяють підвищенню рівня обізнаності громади міста та області про інноваційні бібліотечні послуги.

Серед найбільш успішних рекламних кампаній, які були проведені Тернопільською обласною бібліотекою для молоді слід виокремити наступні:

1. «Бібліотека на вустах громади» – присвячена Всеукраїнському дню бібліотек. Акція проходила під гаслом «Бібліотека – інформація, знання, успіх». Рекламну кампанію супроводжували засоби зовнішньої реклами, спрямовані на привернення уваги якомога більшої кількості людей до книгозбірні. У різних мікрорайонах Тернополя з'явилися бібліотечні білборди, а фасад бібліотеки було прикрашено великим банером із гаслом «Будь успішним разом із бібліотекою!».

Бібліотека активно співпрацює із засобами масової інформації, передусім із радіо і телебачення, інформаційні можливості яких є досить широкими. Рекламний ролик, що протягом місяця транслювався на одному з місцевих телеканалів, виступи бібліотекарів у прямих ефірах, сюжети про книгозбірню у передачах обласного радіо, а також статті в місцевих газетах – все це сприяло інформуванню громадськості про діяльність бібліотеки. Використовувалися також можливості соціальних сервісів Інтернет. Сторінки бібліотеки в соціальних мережах та блоги стали основним засобом поширення інформації в Інтернеті [28].

2. «Бібліотека іде в люди». Основна мета цієї акції – проаналізувати думку громадян про бібліотеку, виявити рівень обізнаності молодих людей про надані нею послуги. Для цього на вулиці міста, разом із наметами, банерами та рекламними листівками працівниками бібліотеки було здійснено «польові дослідження» «Бібліотека + громада = успіх!» Інформацію збирали за допомогою традиційних соціологічних методів – анкетування та особистих інтерв'ю на вулиці. Передусім працівників бібліотеки цікавило питання: «Як сприймає громадськість сучасну бібліотеку?» За результатами досліджень, більшість опитаних асоціює бібліотеку з джерелом знань, сховищем книг і

місцем, де можна змістовно провести дозвілля. Опитані підтвердили, що сьогодні книги, читання, бібліотека та веб-технології відіграють важливу роль у розвитку успішної особистості.

3. «Читаємо класику вголос» – акція спрямована на популяризацію книг і читання. Особливу увагу в цій акції було приділено дітям-сиротам та дітям з обмеженнями в життєдіяльності. До акції активно долучилися члени Тернопільської міської молодіжної громадської організації «Віра, надія, любов». Волонтери працювали з дітьми двох дитячих будинків, школи для дітей із наслідками поліомієліту та ДЦП, школи для незрячих і слабозорих: читали та обговорювали твори І. Франка, С. Руданського, Остапа Вишні, Дж. Лондона, А. Конан Дойла та ін.

Варто виокремити також акцію «Бібліотечний велопробіг», до якої долучилися не лише любителі книг, але й прихильники здорового способу життя. Акція «Бібліотекар на годину» – дала змогу всім бажаючим відчувати себе справжнім бібліотекарем та інші.

Перевага вуличних акцій у тому, що молодь стає не пасивним глядачем, а безпосереднім активним учасником культурної події, під час якої можна поспілкуватись про книги, висловити своє ставлення до різних літературних жанрів, окремих книг та авторів.

Яскраві акції спілкування із цікавими людьми, неординарні заходи залишають після себе багато гарних вражень. За їх матеріалами було створено відеоролики («Книгозбірня для людей, які прагнуть більшого», «Наші акційні будні, або Як бібліотекарі в люди ходили», «Майстер-клас складання бібліотечної палатки», «До бібліотеки... з любов'ю»), розміщені на сайті бібліотеки, а також на сторінках у соціальних мережах та блогах [28].

Нетрадиційні заходи завжди викликають інтерес у відвідувачів бібліотеки. Але для збереження новаторського підходу бібліотечним працівникам потрібно постійно шукати неординарні форми спілкування, зацікавлювати і дивувати.

Для підвищення професійної компетентності працівників бібліотеки та з метою обміну досвідом із колегами на базі Тернопільської обласної бібліотеки для молоді часто проходять методичні семінари, тренінги, сесії, конференції та вебінари. Так серед найбільш масштабних варто виокремити стратегічну сесію **«Формування стратегії модернізації публічних бібліотек Тернопільської області»**. Захід організований за участю Тернопільської обласної державної адміністрації, благодійного фонду «Бібліотечна країна» та Тернопільською обласною бібліотекою для молоді, де розглядалися питання щодо нормативно-правової бази бібліотек, функцій бібліотеки в сучасному світі, професійної компетентності бібліотекаря, фінансові відрахування держави на розвиток книгозбірень, матеріально-технічної бази – (закупівля обладнання, витрати на купівлю на комп'ютерів, проведення Інтернету, популяризацію читання, організацію дозвілля в бібліотеці та ін.). Учасники сесії виокремили найбільш актуальні питання та запропонували ефективні способи їх вирішення. Після сесії була створена робоча група добровольців у складі 20 осіб, для доопрацювання стратегії та створення подальшого плану дій.

Заслуговує на увагу також Всеукраїнський семінар заступників директорів обласних бібліотек для юнацтва, молоді – **«Вплив децентралізації влади на розвиток бібліотек України для юнацтва, молоді»**, який проходив на базі Тернопільської бібліотеки для молоді 20-21 квітня 2017 року. На семінарі були присутні заступник голови Тернопільської обласної державної адміністрації, заступник голови Тернопільської обласної ради, начальник управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації, директор Державної бібліотеки України для юнацтва, заступник директора Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, директори та заступники бібліотек з різних регіонів України.

Учасники семінару обговорювали такі питання, як тенденції розвитку галузі культури області в умовах децентралізації, роль сучасної бібліотеки в період економічної нестабільності, моделі бібліотечних мереж в умовах формування об'єднаних територіальних громад. Наступного дня учасники

семінару відвідали центри культури та дозвілля у с. Підгайчики та с. Ласківці, де відбувся круглий стіл на тему: "Мінімальний культурний кошик та бібліотечні послуги для розвитку громади". Яскраві враження в гостей семінару залишила екскурсія до духовного центру у с. Зарваниця.

Семінар пройшов у дружній атмосфері, дав змогу бібліотекарям збагатитися новими враженнями, обмінятися досвідом, який допоможе сучасним бібліотекам успішно функціонувати в сучасному світі.

Відзначимо також важливість семінару – «Обмін досвідом із вінницькими колегами», який відбувся у листопаді 2017 р.. Обговорювали соціальне партнерство, можливості та актуальність інноваційних підходів у роботі з молоддю. Зустріч була цікавою та продуктивною, адже учасники не лише побачили в ній перспективи подальшої співпраці, але й поділилися своїми напрацюваннями та новими ідеями.

Як бачимо, бібліотека бере активну участь у вихованні творчого, свідомого, освіченого молодого покоління, сприяє розвитку талантів і здібностей читачів, забезпечує якісне, раціональне та змістовне дозвілля бібліотечної діяльності за допомогою різних форм.

Основними завданнями бібліотеки на сучасному етапі є створення комфортних умов для читачів, урахування потреб різної вікової категорії громадян та забезпечення неформального спілкування.

Таким чином, соціокультурна діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді сприяє вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства, завдяки різним формам і методам бібліотечної діяльності. Так, бібліотека є ініціатором проведення різних заходів, вуличних акцій, тематичних вечорів, є місцем зустрічі молоді з письменниками, художниками, митцями.

Набутий досвід книгозбірні у сфері популяризації літератури та привернення уваги читача, безперервний пошук цікавих форм взаємодії з користувачами, орієнтація на потреби та запити молоді сприяють перетворенню

Тернопільської обласної бібліотеки для молоді в центр соціалізації та інтеграції молодого покоління.

2.3. Проектна діяльність – запорука позитивного іміджу бібліотеки

З розвитком цивілізації, зростанням та накопиченням знань змінюються форми подання й отримання інформації. Якість освітнього процесу та адаптація бібліотек до інформаційного простору безпосередньо потребує використання інформаційних технологій. Саме тому велику роль у виконанні цього завдання відіграє бібліотека. Для якісного та всебічного задоволення потреб молодого покоління книгозбірня потребує постійного розвитку та вдосконалення. Однією з найважливіших форм та методів бібліотечних послуг є проектна та інноваційна діяльність, нестандартні та оригінальні ідеї бібліотечного обслуговування, що слугують своєрідними візитівками кожної бібліотеки.

Здебільшого в основу проектів закладено вже відомі форми бібліотечного напрацювання, які стимулюють працівників до пошуку сучасних нетрадиційних, підходів в усіх сферах діяльності бібліотек. Інновації допомагають бібліотеці залишатися конкурентоспроможною серед інших бібліотечних установ та допомагають яскравіше представити свої здібності та вміння працівників бібліотеки, залучити нових читачів та розширити спектр бібліотечних послуг, які можуть бути запропонованими молоді. Проектна діяльність бібліотеки повинна бути спрямованою на розв'язання проблемних ситуацій та прагнути реалізувати, покращити умови користувачів книгозбірні [2].

Будь-який проект варто розпочинати з визначення структури, яка містить такі елементи:

1. Назва.
2. Обґрунтування.
3. Мета та завдання.
4. Цільова аудиторія.
5. План реалізації.
6. Очікувані результати.

7. Моніторинг та оцінка.
8. Перспектива.
9. Бюджет.

Структура допоможе краще ознайомитися з планом написання та визначити найбільш ключові питання.

Наступним кроком є сам процес написання. Для створення вдалого проекту фахівці рекомендують дотримуватися таких порад:

- уникати довгих назв;
- обґрунтування повинно бути актуальним та викликати інтерес до проблеми;
- чітко формулювати мету, окреслювати завдання, які має на меті виконання проекту. На цьому етапі дуже важливо правильно оцінити свої можливості та ставити перед собою завдання, які вам під силу;
- визначити цільову аудиторію, коло людей, на яких цей проект спрямований;
- описати етапи реалізації проекту з усіма можливими ризиками;
- формулювати прогнози, які повинні бути конкретними та вимірними і стосуватися вирішення поставленої проблеми відповідно до окремих завдань;
- передбачити шляхи та способи продовження проекту після завершення активної фази виконання й припинення фінансування від донора;
- роботи обґрунтовані реалістичні розрахунки витрат, необхідних на бюджет [2].

Крім цього, запорукою ефективного проекту є комунікативні навички працівників, злагоджена командна робота, наявність спільної мети, пошук нових методів реалізації назрілих питань. Усе це вимагає хорошої професійної підготовки, своєчасного обміну та аналізу інформації.

Тернопільська обласна бібліотека для молоді активно працює над розробкою та втіленням цікавих проектів, співпраці з партнерами, адже обмін

досвідом – ще одна можливість взаємозбагачення та шлях до ефективної та плідної співпраці.

Останніми роками бібліотеці вдалося реалізувати низку успішних партнерських проектів із Посольством США в Україні, Німецьким культурним центром Гете-інститут, Програмою «Бібліоміст», Українською бібліотечною асоціацією. Це посприяло виходу книгозбірні на новий, вищий рівень розвитку. У бібліотеці діє тренінговий центр, Інтернет-центр для незрячих і слабоворих, мультимедійна кімната «Бтагїкісі», інформаційно-бібліотечний центр «Вікно в Америку для майбутніх лідерів», заочний абонемент Гете-інституту, пункт доступу громадян до офіційної інформації органів влади, пункт європейської інформації. У рамках проектів надається низка інноваційних послуг, які сприяють залученню нових користувачів та покращенню іміджу бібліотеки в громаді [17].

Перший проект «Інтернет для читачів публічних бібліотек» розпочав свою діяльність у 2001 р. завдяки фінансовій підтримці Посольства США в Україні (2001, 2003, 2005, 2010, 2012 рр.), За проектом від грудня 2001 р. бібліотека почала також надавати користувачам безкоштовний доступ до Інтернету, було створено першу версію офіційного веб-сайту, відкрито Інтернет-центр для незрячих і слабоворих.

На сьогодні перелік надаваних послуг у межах даного проекту значно збільшився. Зокрема, бібліотека пропонує тренінги для різних категорій користувачів за темами: «Інфографіка. Візуалізація даних», «Правила ефективних презентацій», «Соціальні сервіси зберігання мультимедійних ресурсів», «Ігрофікація», «Правила ефективного навчання», «Основи дистанційного навчання», «Основи комп'ютерної тифлотехніки та програмного забезпечення для незрячих і слабоворих». При відділі інформаційних технологій та електронних ресурсів діють три клуби програмування. Їх мета – дати можливість кожному користувачеві навчитися кодувати та створювати комп'ютерні програми. CodeClub допомагає волонтерам і бібліотеці об'єднати зусилля, аби навчити програмуванню підлітків. Соціальний клуб

програмування ProgTerclub – клуб для більш підготовлених користувачів, які, навчаючись самі, створюють, наповнюють та вдосконалюють навчальні матеріали для початківців. ProgTerclub – модульне навчання для студентів із ґрунтовними знаннями, які хочуть поглиблювати навички програмування та випробовувати сучасні програмні технології [17].

Інший проект ознаменований відкриттям у 2011 р. тренінгового центру за підтримки програми «Бібліоміст», завдяки якому відвідувачі бібліотеки різних вікових категорій отримали можливість безкоштовно навчатися комп'ютерній та Інтернет-грамотності, підвищити навички критичного мислення, ознайомитися з безпечною веб-навігацією, навчилися ефективно використовувати веб-сервіси.

Одним із найуспішніших проектів бібліотеки можна вважати відкриття у 2014 р. мультимедійного центру для молодих батьків із дітьми «Розумна дитина». Ця ініціатива була підтримана Посольством США в Україні в рамках проекту «Вікно в Америку: для майбутніх лідерів». На сьогоднішній день центр «Розумна дитина» репрезентує інноваційні матеріали з виховання дітей та їх підготовки до школи, сучасну навчальну і художню літературу. У бібліотеці в межах цього проекту обладнано чудовий майданчик для малюків з книгами нового покоління.

У бібліотеці є ігрові приставки, ляльковий театр – тобто все необхідне для проведення цікавого дозвілля найменших користувачів бібліотеки. Крім цього, у бібліотеці діє послуга "бібліоняні": батьки можуть залишити дитину на декілька годин із працівником бібліотеки, якщо їм потрібно відлучитися у справах. Також батьки мають можливість відвідати сімейні заняття «Пізнаємо світ, граючись», під час яких дитячий психолог надає фахові консультації батькам щодо підготовки та адаптації дітей 4-6 років до перебування в навчальному колективі, інтелектуального та психічного розвитку малюків 2-4 років [74].

У 2016 році Тернопільська обласна бібліотека для молоді взяла участь у конкурсі-проекті УБА «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах

європейської інформації в бібліотеках», підтриманому програмою Європейського Союзу «Еразмус+» (Жан Моне). Бібліотека увійшла до числа переможниць конкурсу та отримала право на створення «Пункту європейської інформації» та електронний пристрій для доступу до електронних баз даних про ЄС та євроінтеграцію від Представництва ЄС в Україні. Офіційне відкриття пункту відбулося 19 травня 2016 р. Пункт поширює об'єктивну та достовірну інформацію про Європейський Союз, членів ЄС та країни-кандидати на вступ, навчальні програми для студентів та молодих науковців, відомості про відпочинок за кордоном і безліч іншої корисної інформації.

Документи, експоновані на виставці «Європа: від А до Я», написані українською, польською, болгарською, англійською, німецькою, французькою, іспанською, італійською та іншими мовами й періодично оновлюються. Цього ж 2016 року День Європи Тернопільська обласна бібліотека для молоді відсвяткувала на головному майдані міста. У рамках урочистостей там упродовж дня працювало імпровізоване наметове євромістечко бібліотеки: популяризувалися література пункту європейської інформації та його послуги, надавалися корисні консультації щодо ЄС та євроінтеграції України, наводилися цікаві факти про Європу, відбувалася віртуальна євровікторина [74].

Формування мовного середовища в бібліотеці за допомогою іноземних представництв розпочалося у вересні 2008 році, коли бібліотека стала партнером Гете-Інституту в Україні, у співпраці з яким разом утілює проект «Бібліотеки – партнери Гете-Інституту «Мова. Культура. Німеччина». Метою проекту є забезпечення українських міст актуальними інформаційними матеріалами німецькою мовою і про Німеччину. У рамках проекту бібліотека отримує право видавати на абонементі матеріали, що надходять із Гете-Інституту. Така співпраця заощаджує кошти на придбання книг німецькою мовою чи відрядження до Гете-Інституту в Києві. Окрім цього, користувачі бібліотеки можуть замовити потрібну їм книгу за допомогою онлайн-каталогів на сайті.

Цікавим і корисним для відвідувачів бібліотеки є центр «Вікно в Америку». Основна мета впровадження цього проекту – надання актуальної, цікавої інформації про діяльність США, а також поповнення бібліотечного фонду англomовними виданнями. Зокрема, у центрах надають інформацію про історію, уряд, суспільство та цінності США; пропонують доступ до Інтернет-ресурсів цієї країни. Також надається інформація про американські програми допомоги та обміну, сприяють вивченню англійської мови [4]. «Вікно в Америку: для майбутніх лідерів» – місце для зустрічей, виставок, показів англomовних фільмів, семінарів та інших подій, які сприяють взаєморозумінню та дружбі між українцями та американцями. Окрім традиційних документів та послуг, популярності набула програма Rosette Stone для самостійного вивчення англійської мови, а також користувачі охоче використовують планшетні комп'ютери iPad та електронні книги для роботи в бібліотеці.

У серпні 2017 р., у центрі «Вікно в Америку» стартував проект **#GoCamp2017** з іноземними волонтерами Ірландії. Протягом трьох тижнів табору школярі віком 10-15 років мали змогу взяти участь в реалізації захоплюючих проектів та виконанні завдань, поспілкуватися англійською мовою та відпочити. Проект сприяв обміну культурними цінностями між українцями та ірландцями, допоміг подолати мовний бар'єр, сприяв популяризації волонтерського руху в Україні, а також зробив табір експериментальним майданчиком для новітніх технологій і методик навчання.

Перелік мовних клубів для дітей і дорослих, що діють при бібліотеці [17]:

- клуб спілкування англійською мовою EnglishSpeakingClub, робота якого спрямована на створення умов для спілкування розмовною англійською мовою, проведення цікавих та неординарних зустрічей, бурхливих дискусій, удосконалення знань та мовної практики. Заняття відбуваються за участі волонтерів Корпусу миру та спеціалістів із США;

- навчальний клуб граматики англійської мови GrammarClub орієнтований на вивчення основ граматики англійської мови. У програмі занять клубу – перегляд відеолекцій викладачів-носіїв мови, аудіювання, виконання

практичних вправ, розігрування діалогів, використання засвоєних знань у рольових ситуаціях;

- навчальний клуб англійської мови для дітей EnglishHour, що забезпечує вивчення слів та граматики англійської мови, проведення комунікативних і рольових мовних ігор, конкурсів, вікторин, змагань.

Рівень володіння англійською користувачі можуть підвищити і за допомогою програми RosettaStone – однією з найкращих комп'ютерних програм для самостійного вивчення іноземних мов. Інтерактивна флеш-методика дає змогу вчити іноземну мову так, як у дитинстві рідну – шляхом занурення в мовне середовище, багаторазового повторення та формування асоціацій у різноманітних життєвих ситуаціях. Ліцензоване програмне забезпечення доступне на п'ятьох комп'ютерах у секторі документів іноземними мовами.

На базі Тернопільської обласної бібліотеки для молоді також діє клуб польської мови Jezyk Polski для початківців. Клуб набув великої популярності серед мешканців Тернополя, адже вивчення польської мови є актуальним на сьогодні не лише для туристів, а й для студентів та сезонних заробітчан. Заняття є безкоштовними, проводяться щотижня волонтером у секторі документів іноземної літератури.

Важливу роль у роботі бібліотеки відіграє співпраця з місцевою владою. Так, на прохання мешканців масиву, який обслуговує бібліотека, у Тернопільській ОБМ проводяться щотижневі зустрічі з депутатами міської ради. Мешканці мають можливість особисто поспілкуватися з депутатами, сформулювати свої звернення, дати пропозиції щодо покращення благоустрою та проконтролювати виконання зобов'язань обранців. Проект отримав назву «Дві години з депутатом». Результатом співпраці бібліотеки і народних депутатів стало відкриття першої в Тернополі вуличної бібліотеки: на зупинці громадського транспорту «Бібліотека для молоді», було встановлено спеціальні полиці для обміну книгами за системою буккросингу.

У бібліотеці діє постійна програма для дітей та підлітків – літній табір «Канікули з бібліотекою» (червень-серпень). У програмі розважальні та розвиваючі ігри, цікаві конкурси, майстер-класи, перегляд фільмів і мультфільмів, читання книг.

Проект спрямований на забезпечення змістовного відпочинку старшокласників: перегляду цікавих добірок літератури та періодики, відвідування майстер-класів, участі в любительських виставах і квестах, зустрічей із цікавими особистостями краю. Зокрема, під час літніх канікул – 2016 у бібліотеці відбулось 73 заходи для 899 учасників. Для літнього відпочинку Тернопільська обласна бібліотека для молоді підготувала також насичену програму «Молодіжне КнигоЛіто: розваги, читання і трішки навчання» [74].

Таким чином, проектна діяльність є важливою складовою модернізації бібліотечної установи, сприяє підвищенню її іміджу, формуванню активних якостей особистості, розвитку творчого потенціалу, що відображають її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість, професійну самореалізацію і зумовлюють здатність задовольняти як особисті духовні потреби, так і потреби суспільства. та надає можливість впровадження низки нових послуг.

Тернопільська обласна бібліотека для молоді бере активну участь у різноманітних проектах, які сприяють розвитку та швидкій інтеграції книгозбірні у світове інформаційне майбутнє.

Проектна діяльність є важливою складовою успішної діяльності будь-якої установи. Основними рекомендаціями щодо написання успішного проекту можна назвати: чіткість та лаконічність під час формулювання мети; реалістичні завдання, які потрібно виконати; актуальність дослідження, доведення потреби в фінансуванні, цінність для громади.

Метою проектної діяльності є утвердження позитивного іміджу бібліотеки і бібліотечної професії, урізноманітнення дозвілля, задоволення

читацької потреби користувачів книгозбірні, популяризація читання та книги серед молодого покоління.

Проектування забезпечує інноваційний розвиток, дозволяє генерувати свіжі ідеї і втілювати їх в життя, забезпечує реорганізацію та модернізацію бібліотек на новій реформаторській хвилі, сприяє підвищенню іміджу організації і забезпечує професійний розвиток особистості. Успішна та креативна проектна діяльність є потребою часу, необхідністю сьогодення та майбутнього.

2.4. Аналіз видавничої діяльності бібліотеки

Сучасна бібліотека як науковий і культурний заклад має на меті сприяти розвитку освіченості та виховання молодого покоління. Важливою складовою інформаційного забезпечення установи залишається видавнича діяльність працівників методичного та інформаційно-бібліографічного відділів бібліотеки. Будучи основним постачальником інформаційних ресурсів, книгозбірня велике значення приділяє власній видавничій діяльності.

Інформаційні продукти бібліотеки є результатом їхньої інформаційно-аналітичної діяльності. Вони розроблені на основі аналітико-синтетичного перетворення первинної інформації. Такі видання характеризуються новизною, мають ретельно розроблену структуру, містять необхідні посилання, висновки та шляхи попередження виникнення проблемних ситуацій. Зазвичай кожний розділ чи досліджувана тема містить вичерпний бібліографічний список літератури.

Варто зауважити, що при створенні інформаційного видання бібліотекарі використовують не лише власні інформаційні ресурси, але й доповнюють їх додатковими джерелами: науковими статтями, Інтернет-ресурсами. Зазвичай такі видання мають на меті інформувати читачів про малодосліджені проблемні теми, допомагають отримати відповідь на актуальні питання, сприяють освіті та вихованню молоді. Уже готове інформаційне видання в майбутньому може бути використане для створення інших матеріалів. [39, с.7].

Згідно з Національною стратегією освіти в Україні на період до 2021 року найважливішим напрямком державної політики в галузі освіти є покращення бібліотечного інформаційно-ресурсного забезпечення. Так, Тернопільська обласна бібліотека для молоді бере активну участь в навчанні та вихованні молодого покоління, допомагає викладацькому складу вчителів проводити тематичні заходи, активно популяризує читання серед підлітків та дбає про патріотичну спрямованість молоді. Власні фонди книгозбірні є багатогалузевими та спрямовані перш за все на виховання та навчання юних користувачів бібліотеки.

Діапазон бібліотечних видань досить різноманітний.

Варто виокремити наступні види:

1. Інформаційно-бібліографічні:

- рекомендаційні списки;
- інформаційний дайджест;
- біобібліографічні;
- довідкові;

2. Методичні:

- тематичні покажчики;
- календарі;

3. Віртуальні (краєзнавчі).

4. Рекламні.

Інформаційно-бібліографічні видання мають різну тематику: історія, література, певна спеціальна галузь знань, культурна сфера, ювілейні дати та ін. Такі видання складаються з двох частин: інформаційного наповнення та бібліографічного списку літератури. Розглянемо кожний окремий підвид інформаційно-бібліографічних видань детальніше.

Рекомендаційні списки – це анотований список літератури з конкретної галузі знань чи теми. Зазвичай такий список містить декілька найбільш актуальних джерел. Наприклад, «Топ-10 підліткових книг». Рекомендаційні

списки мають на меті підвищити читацьку компетентність молоді, інформують про важливі події чи дати, полегшують пошук літератури з певної теми.

Інформаційний дайджест – документ, що містить стислий виклад інформації у вигляді витягів з оригіналу чи у скороченій формі. Це може бути опис професій, знайомство із творами сучасних письменників та ін. Така форма викладу інформації є досить інформативною та зручною в користуванні. Для читачів бібліотеки інформаційні дайджести є досить цікавими та пізнавальними, оскільки часто містять найбільш сенсаційні та важливі твори, наукові праці, які збагачують читачів новими знаннями, цікавими фактами. Перевагою такого виду видань є відсутність «інформаційного шуму».

Біобібліографічне джерело – це покажчик, присвячений конкретній відомій людині, наприклад письменнику, митцю, художнику. Такі видання містять біографію, інформацію про успіхи, досягнення, хронологічний покажчик друкованих видань, інформацію про захист інтелектуальної власності особи та опубліковані матеріали про ювіляра. Біобібліографічні видання органічно поєднують у собі життєвий шлях митця та вичерпний бібліографічний опис його творчості [7].

Зазвичай такі видання присвячені уродженцям Тернопільщини та видаються з нагоди ювілею. У доробку бібліотеки з 2010 по 2017 рр. нараховується понад 30 біобібліографічних видань. Найбільш відомі: Володимир Барвінський: «Я вибрав до життя боротьбу і працю»; «Співець молодості – Богдан-Ігор Антонич»; «Соломія Крушельницька: відома серед відомих»; Іван Марчук «Я вічний мандрівник, прикутий до мольберта» та ін. Видання містять також список використаних і рекомендованих джерел літератури. Їх основна мета – ознайомлення із життєвим шляхом та творчістю відомих письменників, літераторів, допомога у проведенні тематичних заходів.

Довідкові видання містить перелік коротких відомостей наукового чи прикладного спрямування, розміщених у порядку, зручному для їх швидкого пошуку, не призначені для суцільного читання. Користуючись такими

виданнями, читачі отримують коротку довідку з окремого питання для подальшого дослідження.

Методичні видання суттєво відрізняються від інформаційно-бібліографічних за характером подання інформації. Крім інформаційної складової, вони містять багато рекомендацій, пропозицій і порад щодо покращення та вдосконалення бібліотечних послуг. Такі видання призначені в основному для працівників бібліотек, учителів, викладачів та працівників культури.

Зазвичай це **тематичні видання**, які безпосередньо впливають на роботу як окремих відділів, так і всієї бібліотеки в цілому. Наприклад, «Методичні поради щодо планування роботи з молоддю», «Бібліотечне краєзнавство в системі соціальної інтеграції молоді», «Роль публічних бібліотек у наданні вільного доступу до інформації читачам з обмеженням у життєдіяльності», «Формування медіаграмотності та медіакомпетентності молоді особистості» та багато інших. Такі видання мають на меті залучити читача до бібліотеки, знайомлять із цікавими та актуальними темами, які є недостатньо досліджені, сприяють підвищенню іміджу установи, допомагають в проведенні просвітницьких заходів.

Календарні видання є видом методичних видань. Їх укладають кожного року. У них розміщують всю важливу інформацію про події, заходи, ювілейні дати, книги, ювілярів та ін. Такі видання мають значний попит не тільки серед бібліотекарів, а й викладачів, учителів, працівників закладів культури та всіх тих, кому цікаві події, що мають вагоме значення для України.

Важливим складником бібліографічної інформації постають **електронні видання**, серед яких найбільш поширені покажчики та рекомендаційні списки, що часто є альтернативою традиційним носіям. Сьогодні їх використання електронних джерел є найдієвішим засобом розповсюдження інформації у віртуальному середовищі. Адже на сучасному етапі, інформаційне обслуговування молоді стає однією з найперспективніших форм бібліотечного обслуговування. Згідно зі статистичними даними електронні бібліографічні

видання мають значний попит серед «віддалених» користувачів [12]. Їх створюють здебільшого для потреб молоді. В електронних виданнях міститься інформація про працевлаштування, висвітлюється інформація з питань розвитку особистості, даються поради щодо гармонізації спілкування.

До електронних видань слід віднести:

- 1) видання, що містять переважно текстову інформацію (книги, періодичні видання, наукові статті та ін.);
- 2) електронні зразки зображень (картини, фотографії, листівки);
- 3) мультимедійні видання (презентації, відео- та аудіо-матеріали);
- 4) електронні бази даних, самостійно розроблені бібліотекою або придбані в інших установах.

Чималу увагу працівники бібліотеки приділяють популяризації сучасної української та зарубіжної літератури, а також краєзнавству, адже робота бібліотечних установ спрямована перш за все на формування духовного та культурного розвитку, естетичних смаків і поглядів молоді. Сьогодні актуальним і пріоритетним напрямом роботи бібліотек залишається збереження та примноження традицій, звичаїв свого краю, народу, відродження найдорожчого — забутого слова, прислів'я чи приказки, усього того, що складає культуру рідного краю та його історію.

Це дає змогу пізнати себе, свій народ, вивчити історію свого краю, формує вміння свято берегти і передавати з покоління в покоління все те, що створили предки. Саме тому до одних із видів електронних видань слід віднести краєзнавчі матеріали, які містяться на сайті бібліотеки: «Видатні краяни», «Картинна галерея» та «Творча молодь Тернопілля». У розділі «Краєзнавство» міститься детальна інформація про кожний із цих пунктів. Зокрема, репрезентовано видатних краян, подано їх біографію, літературні твори, картини, відео-подкасти та ін. За таких обставин книгозбірня виступає головним центром естетичного і патріотичного виховання молоді, важливим соціально-культурним центром, що забезпечує всебічний розвиток молодих людей.

У видавничій діяльності всієї установи рекламна діяльність посідає одне з найважливіших місць. Як показує практика, більшість населення асоціює бібліотеку з місцем, де передусім можна отримати потрібну книгу чи інформацію. Однак із плином часу, бібліотека насичується більш глибоким і інформативним змістом. Розвиток інформаційних технологій перетворив книгозбірні на інформаційні центри з необмеженим спектром сучасних послуг. Саме тому для створення власного позитивного іміджу та для інформування про свої послуги працівники бібліотеки активно розповсюджують рекламні видання. Такий вид бібліотечної продукції знайомить читачів книгозбірні з новими послугами та сприяє тому, щоб прочитане чи почуте залишилось у свідомості користувачів.

Реклама бібліотек повинна привернути увагу до послуг книгозбірні та її інформаційної складової, викликати інтерес у користувачів і переконати їх скористатись рекламованою послугою. Тільки така реклама забезпечить довіру серед населення до установи та допоможе читачам прийняти правильне рішення.

Для того щоб реклама була ефективною, необхідно дотримуватися таких основних вимог:

- об'єктивність;
- оперативність фактів та постійне оновлення інформації;
- чіткість та оптимальна інформативність;
- відповідність змісту формі;
- актуальність інформації;
- формування позитивного іміджу про бібліотеку у свідомості користувача;
- орієнтація на цільову аудиторію;
- задоволення потреб споживачів інформації;
- естетичність.

При створенні рекламного видання варто акцентувати увагу потенційних користувачів на тому, що більшість подаваних бібліотекою послуг, які

надаються бібліотекою є не тільки корисними, а й безкоштовними. Також потрібно враховувати: рівень знань користувача про установу, використовувати тільки нову та актуальну інформацію, навести користувачам декілька аргументів чому саме вони мають використовувати певну послугу, позиціонувати рекламовану послугу як актуальну та цінну.

Бібліотека активно використовує такі види рекламних видань: буклети, довідники, брошури, листівки, а також рекламні повідомлення – статті. До цього виду слід віднести публікації в методичних, бібліографічних виданнях, замітки у місцевих періодичних виданнях, прес-релізи та ін. Основними джерелами поширення бібліотечної реклами є ЗМІ, бібліотечні сторінки, блоги, спільноти, розсилки, плакати. Так на сайті бібліотеки в розділі «Про нас пишуть» є всі замітки з місцевої преси про діяльність, відгуки та нові послуги установи.

Одним із видів ефективної реклами книжкових видань є книжкові виставки. Зазвичай виставки тематичні. Вони оформляються під певну дату чи присвячені конкретній людині. Основна функція виставок – зацікавити відвідувача, примусити зупинитися біля стендів із книгами, замислитися, зрадіти чи засмутитися або просто відпочити, найголовніше – передати емоції чи висловити свою позицію[18].

Організуючи виставки, бібліотека реалізує такі завдання:

- популяризує книжковий фонд;
- знайомить читачів із новими надходженнями;
- інформує про подію;
- прищеплює любов до читання;
- викликає інтерес читачів до літератури різної тематики;
- забезпечує збагачення духовного світу молоді;
- прищеплює почуття прекрасного та виховує патріотизм;
- формує позитивний імідж бібліотеки;
- забезпечує дозвілля цікаве та здорове молоді.

Крім цього, необхідною умовою ефективної популяризації читання й підвищення його культури є вміння бібліотекаря – передусім активного читача й високоосвіченої людини-естета доступно і захопливо говорити про книгу з читачем будь-якої вікової категорії, уміти дібрати художню літературу з урахуванням його індивідуальних особливостей.

Умовою якісного інформаційного обслуговування є швидкість, зручність, усебічність, простота надання потрібної інформації. Бібліотечні послуги, як у межах книгозбірні, так і стосовно інформаційних ресурсів віддаленого доступу надаються з урахуванням потреб різних категорій користувачів. Таке обслуговування передбачає швидкий зворотній зв'язок, контроль за якістю послуг, постійне врахування читацьких запитів.

Формування позитивного іміджу для бібліотеки – це не просто хороша реклама, а ефективна комунікація із цільовою аудиторією, а також створення комфортного інтелектуального середовища в бібліотеці.

Таким чином, бібліотека є підґрунтям науково-освітнього процесу. Від її ресурсів і послуг залежить не лише якість навчання, а й змістовне дозвілля молоді, її творчий розвиток. Саме книгозбірня формує загальнолюдські цінності, почуття патріотизму та любові до рідного краю, бере активну участь у формуванні духовності та естетики в молодого покоління, популяризує українську книгу та читання серед юнацтва.

Проведення різноманітних заходів із популяризації книг, організація активного дозвілля, застосування індивідуального підходу до обслуговування читачів, широкий спектр надаваних послуг з урахуванням розвитку новітніх інформаційних технологій – основні шляхи підвищення читацької й соціальної активності молодих людей. Вивчення процесів оптимізації роботи бібліотек з окреслених напрямів присвячено наступний розділ роботи.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Веб-сайт бібліотеки є дієвим інструментом надання інформаційних послуг, її візитівкою в інформаційному просторі, виконує функцію якісного інформаційного обслуговування, забезпечує швидкість і зручність в отриманні інформації.

До основних ознак ефективного веб-сайту відносять: наявність навігації, оптимальну структуру, гарний дизайн, регулярність оновлення інформації та зручність використання.

Сучасні бібліотеки здійснюють активну соціокультурну діяльність, метою якої є сприяння соціалізації та інтеграції молодого покоління в книгозбірні. Працюючи у цьому напрямку, Тернопільська обласна бібліотека для молоді неодноразово організовує зустрічі з відомими людьми, проводить тематичні вечори, літературні зібрання, перегляди фільмів, вуличні акції тощо.

Соціокультурна діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді передбачає:

- 1) організацію виставкової діяльності;
- 2) проведення зустрічей із митцями, письменниками, поетами, музикантами, акторами та іншими відомими та цікавими особистостями;
- 3) здійснення рекламної діяльності, яка сприяє підвищенню іміджу книгозбірні;
- 4) організацію семінарів і круглих столів, які забезпечують обмін знаннями між колегами та спілкування в дружньому колі;
- 5) проведення уроків роздумів, вікторин, квестів, знайомство з літературними новинками за допомогою ігрофікації.

Проектна діяльність є одним із найбільш актуальних напрямів діяльності бібліотеки, адже проекти дають можливість впровадження інноваційних сучасних послуг та сприяють підвищенню іміджу установи.

Тернопільська обласна бібліотека для молоді успішно реалізує та втілює нові цікаві проекти у співпраці з партнерами. На базі бібліотеки діють дев'ять цікавих і корисних проектів, кожний із яких відрізняється оригінальністю та

спрямований на забезпечення різних видів потреб молодого покоління: навчанні, освіті, самоосвіті, цікавому дозвіллі та ін: «Інтернет центр»; «Smart kid»; «Вікно в Америку»; «Для людей з вадами зору», «Goethe-Institut»; «Пункт доступу громадян до інформації органів державної влади»; «Е-урядування»; «Провесінь Тернопілля»; «QuesTer»; «Пункт європейської інформації».

Видавнича діяльність книгозбірні є важливим показником розвитку установи. Працівники бібліотек плідно працюють над створенням актуальних, тематичних посібників, спрямованих на виховання та навчання молодого покоління.

Основні види підготовлених працівниками бібліотечних видань становлять інформаційно-бібліографічні (рекомендаційні списки, інформаційний дайджест, біобібліографічні, довідкові), методичні (тематичні покажчики, календарі), віртуальні (краєзнавчі) та рекламні.

Бібліотеки активно популяризують читання серед молоді, допомагають в організації просвітницьких заходів учителям, піклуються про змістовне та творче дозвілля своїх читачів

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ МОЛОДІ

У період інформатизації суспільства традиційні бібліотечні установи перетворюються на універсальні наукові та культурні центри. Сучасні бібліотеки, використовуючи Інтернет-технології, переходять на новий рівень обслуговування користувачів, запроваджують нові послуги, успішно втілюють інноваційні грантові проекти.

Одним із найважливіших завдань на сьогодні залишається поєднання традиційних бібліотечних ресурсів з інноваційними послугами, зокрема задоволення інформаційних потреб традиційних читачів та максимальне освоєння новітніх інформаційних ресурсів з урахуванням запитів «цифрового» покоління.

3.1. Аналіз діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді: проблеми та шляхи їх вирішення

Сучасне суспільство перебуває на етапі постійних змін. Так, відбувається його структурна трансформація. Кількість і якість використання інформації визначають рівень розвитку країни, чинить вплив на її статус у світовому співтоваристві. Сформувався новий соціальний порядок – інформаційне суспільство, у якому створено всі умови для задоволення інформаційних потреб держави та її громадян [24].

Бібліотека на сучасному етапі відіграє важливу роль для інформування молоді, сприяє її науковому та культурному збагаченню. Вона є тим інформаційним центром, який постає посередником між інформацією та споживачами. Швидкий розвиток науки і техніки, відповідно, впливає на зміну потреб молодого покоління та спричиняє необхідність пошуку нових форм і методів обслуговування читачів.

На думку індійського бібліотекознавця, професора Шіалі Ранганітана «...зібрання книг, навіть опрацьованих, підготовлених до видачі, добре скомплектованих і організованих, це ще не бібліотека. Життя її починається з

бібліотекаря та читачів. Те, що відбувається за їх участю, і становить сутність бібліотеки».

Для здійснення аналізу діяльності бібліотечних установ на сучасному етапі необхідно дослідити сильні сторони та можливості бібліотек, схарактеризувати назрілі проблеми, запропонувати шляхи їх вирішення.

Таблиця 3.1.

Сильні сторони та можливості діяльності книгозбірень

№ з/п	Сильні сторони	Можливості
1.	Розгалужена мережа бібліотек, наявність обласних і районних багатофункціональних методичних центрів (обласні та центральні бібліотеки)	Сприяння інтелектуальному розвитку членів громади (навчання, самоосвіта, виховання, консультації)
2.	Кваліфіковані працівники, система навчання та підвищення кваліфікації бібліотекарів	Надання комп'ютерних послуг користувачам
3.	Досвід реалізації інноваційних грантових проектів	Розширення фандрейзингової діяльності в бібліотеках різних типів
4.	Безкоштовні основні бібліотечні послуги	Розширення переліку платних послуг
5.	Організація, доступ до електронних ресурсів бібліотек та поповнення їх	Генерація креативних ідей і впровадження інноваційних проектів
6.	Співпраця з видавництвами, навчальними закладами та ГО	Проведення соціологічних досліджень
7.	Тенденція до збільшення частки україномовної літератури у фондах бібліотек	Акумуляція краєзнавчих ресурсів як засіб підвищення конкурентоспроможності регіону
8.	В обласних та центральних бібліотеках створені та діють навчальні курси (з вивчення іноземних мов, технологічної грамотності, підвищення кваліфікації фахівців)	Створення гуртків і клубів за інтересами

9.	Обслуговують різних соціальних груп населення (у тому числі користувачів з особливими потребами)	Розширення спектру послуг для соціально-незахищених верств населення
10.	Висвітлення діяльності бібліотек на веб-ресурсах, у ЗМІ та соціальних медіа	Популяризація літератури через акції та інші масові заходи

Сьогодні книгозбірні, крім традиційних бібліотечних послуг, надають безліч різних можливостей щодо забезпечення сталого розвитку як цілого суспільства, так і окремої особистості.

Зокрема, варто відзначити такі важливі напрями роботи бібліотек [58].

1. Активна участь у підвищенні профорієнтації молоді, надання інформації щодо актуальних та найбільш затребуваних професій.
2. Популяризація здорового способу життя. Так, бібліотечні фахівці періодично проводять заходи, що стосуються охорони здоров'я, інформують про можливі ризики захворювань та вплив шкідливих звичок на здоров'я; надають інформацію щодо профілактики дорожньо-транспортних пригод, інформують про проблеми забруднення та отруєння повітря. Така діяльність бібліотек є важливою для молодого покоління, адже здоров'я є однією із найбільших цінностей людини.
3. Забезпечення якісної освіти працівників усередині установи і за її межами. Методичні центри бібліотек розробляють рекомендаційні матеріали для бібліотекарів обласних та районних центрів, учителів та педагогів виховної роботи та інших учасників науково-освітнього процесу. Крім методичних посібників, активно використовуються інформаційні технології. Так, практично в кожній бібліотеці методичний відділ має власний блог в Інтернеті. Структура блогу є досить простою та зручною в користуванні, що дає змогу читачам швидше опрацювати потрібну інформацію. На блозі міститься інформація щодо вивчення, узагальнення та просування кращого досвіду роботи бібліотек. На сайтах і у блогах бібліотек розміщено адреси та посилання на різноманітні бібліотечні портали, інформація про проведені

заходи, матеріали відео-конференцій, відео-семінарів, зокрема мультимедійного характеру. Віртуальне інформаційне середовище зумовило зміну методистів. Сьогодні вони не тільки порадики, але й координатори, навігатори мережевих ресурсів, менеджери контенту, редактори сайту, консультанти щодо роботи в соціальних мережах, організаторами інтерактивного спілкування та ін. [5].

4. Підвищення рівня правової грамотності та культурного розвитку юнацтва. Проведення заходів сприяє усвідомленню молоддю національних цінностей, культурних здобутків та релігійних традицій, формуванню культури толерантності та поваги.

Як бачимо, бібліотеки є основними інформаційними, освітніми та соціально-культурними центрами, що мають безліч можливостей та переваг, сприяють проведенню змістовного та цікавого дозвілля для молодого покоління. Сфера бібліотечних послуг є досить різноманітною та багатофункціональною. Однак, незважаючи на всі позитивні сторони, виокремлюють низку негативних чинників, із якими стикаються більшість бібліотечних установ, під час проведення своєї діяльності.

Таблиця 3.2.

Проблеми провадження бібліотечної діяльності та шляхи їх вирішення

№ з/п	Проблеми	Шляхи вирішення
1	2	3
1.	Недофінансування видатків на розвиток бібліотек	Внести до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» положення про першочергове фінансування комплектування бібліотечних фондів і забезпечити прозорість цих процесів
2.	Неповна зайнятість бібліотекарів у сільській місцевості внаслідок фінансування за залишковим принципом	Розширити номенклатуру посад бібліотек відповідно до сучасних потреб галузі на основі єдиного класифікатора посад, переглянувши довідник кваліфікаційних характеристик працівників бібліотек

1	2	3
3.	Застаріла матеріально-технічна база (старі комп'ютери, відсутність підключення до мережі Інтернет у сільській місцевості)	<p>Подавати заявки на отримання грантів.</p> <p>Залучати меценатів і спонсорів.</p> <p>Долучати бібліотеки до регіональних, місцевих програм розвитку.</p> <p>Давати приміщення в оренду</p>
4.	Застаріла нормативно-правова база	<p>Урегулювати відповідно до міжнародних стандартів (оновлення фондів – за 10 років, оцінювання кількості відвідувань, а не книговидач) діяльність українських бібліотек.</p> <p>На основі міжнародних стандартів розробити і впровадити національні стандарти бібліотечної статистики, каталогізації, бібліотечного обслуговування, бібліотечного приміщення тощо.</p>
5.	Застарілі книжкові фонди	Організувати книжкові акції «Подаруй книгу своїй бібліотеці», зустрічі з авторами, письменниками, видавцями
6.	Відсутність прозорого відбору видавництва та видань у формуванні замовлень на випуск літератури за державними програмами	Розвивати електронні бібліотеки на бібліотечних сайтах (дотримуючись вимог законодавства щодо авторських прав), налагоджувати та покращувати співпрацю з видавництвами
7.	Не комфортні умови для читачів	Підвищити культуру обслуговування, автоматизувати бібліотечні процеси, впровадження інформаційних технологій
8.	Утрата іміджу професії бібліотекаря	Маркетинг, PR-акції, створити історію успіху, робити тренінги для бібліотекарів, мотиваційні лекції

1	2	3
9.	Недостатньо налагоджений зв'язок із владою	Організувати дні, у які мешканці змогли б поспілкуватися з представниками органів державної влади та місцевого самоврядування, задати їм запитання та надати свої пропозиції щодо покращення благоустрою (проект «Дві години з депутатом» діє на базі Тернопільської обласної бібліотеки для молоді)
10.	Зменшення кількості користувачів та ліквідація бібліотек	Поширювати інформацію у ЗМІ, соціальних мережах, блогах, сайтах і можливих публічних місцях про заходи, послуги, що надаються бібліотекою. Упроваджувати інноваційні послуги (консультації, курси, клуби). Моніторити громадську думку щодо діяльності бібліотек (анкетування, опитування)

Таким чином, запорукою ефективного функціонування бібліотечних установ сьогодні залишається орієнтація на потреби та запити користувачів, кваліфікований персонал, який готовий активно, з ентузіазмом працювати на благо своєї установи, достатній рівень фінансування бібліотечних установ, упровадження інноваційних підходів у сферу бібліотечних послуг і як наслідок допитливі і вдячні читачі.

Тернопільська обласна бібліотека для молоді успішно реалізує та втілює нові цікаві проекти та форми бібліотечного обслуговування молоді на практиці, адже надання сучасних інформаційних послуг є визначальним фактором формування позитивного іміджу бібліотечної установи.

Проаналізувавши аспекти бібліотечної діяльності, можна виокремити низку переваг і недоліків у роботі бібліотечних установ.

Бібліотека є центром акумуляції краєзнавчої, соціокультурної, патріотичної інформації, постає активним учасником розвитку та формування ціннісних орієнтирів у молодого покоління. Розгалужена бібліотечна мережа

дає можливість навчатися, співпрацювати та підвищувати кваліфікаційний рівень у громаді. Книгозбірні активно впроваджують нові форми роботи утілюючи їх у інноваційні проекти, є місцем творчості та креативного розвитку для молодого покоління.

До негативних факторів, які впливають на діяльність книгозбірні, варто віднести перш за все застарілу нормативно-правову базу, недостатнє фінансування установ, утрата позитивного іміджу професії бібліотек та ін.

Таким чином, успіх та імідж бібліотек залежить від низки факторів, кожний із яких чинить вагомий вплив на розвиток та успішну діяльність установи.

3.2. Перспективи розвитку Тернопільської обласної бібліотеки для молоді в умовах інформатизації суспільства

Для бібліотечних установ одним із найважливіших завдань на сьогодні постає перехід на новий рівень обслуговування, орієнтація та утвердження в сучасних умовах інформаційного суспільства. Бібліотеки повинні посісти нове незамінне місце в суспільстві та культурному, духовному та інтелектуальному житті людини. Сьогодні переформовується все, що традиційно було основою здійснення бібліотечної діяльності: виробництво, накопичення, опрацювання, поширення інформації, інформаційні потреби і способи їх задоволення.

Цифрова культура дедалі більше стає визначальним чинником суспільного життя. Книгозбірні сьогодні перебувають на перехідному етапі – на стику традиційних форм і методів обслуговування читачів і цифрових ресурсів із переважання віртуальних користувачів. Хоча основний бібліотечний ресурс уже набув цифрового характеру, а можливий читач став віддаленим, одним із першочергових завдань на сучасному етапі є можливість бібліотеки залишитися суспільно затребуваною на нових просторах перетину нових типів носіїв і нових типів споживачів інформації [34].

Книгозбірні в нинішній перехідний період повинні враховувати два ключових чинники: становлення нового типу грамотності і формування нового типу споживача інформації.

Так, основним завданням Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на сучасному рівні є поєднання традиційних бібліотечних послуг з інноваційними з максимальним використанням новітніх інформаційних ресурсів. Саме тоді бібліотека зможе задовольнити інформаційні потреби користувачів та відповідати на запити «цифрового» покоління.

Сучасний читач бібліотеки – це людина медіасвіту, споживач таких інформаційних комунікацій, як Інтернет-ресурси. Медіа так інтегрувалися в повсякденний життєвий простір, що більшість людей їх просто не помічає, а тому не здатні критично оцінювати, піддавати сумнівові все, що читають або сприймають через аудіо візуальний канал.

Нові інформаційні ресурси та технології, новий тип мислення, навички медіаграмотності, нові вимоги до використання інформації зумовлюють необхідність посилення просвітницької, експертної, консультативної та інтегративної функції бібліотеки. Яка в даному випадку виступає активним учасником виховання свідомого, критично мислячого, медійно грамотного населення. Сьогодні бібліотека ставить перед собою такі завдання – допомогти молодим людям виробити адекватні орієнтири щодо медіа як частини життєвого світу, розібратися в особливостях медіареальності, опанувати її, щоб збільшити ресурсні можливості та зменшити ризики негативних впливів. Настав час для універсальних бібліотек, які можуть запропонувати різноманітний спектр інформаційних послуг і можливостей, задовольняючи при цьому різні потреби молодого покоління.

У період панування цифрових механізмів передачі інформації доцільно використовувати такі сучасні форми бібліотечного сервісу:

- 1) дистанційне обслуговування користувачів – у режимі віддаленого доступу;
- 2) обслуговування із використанням аналітичної продукції.

Оцифрування інформації дає можливість поповнювати бібліотечні фонди інформацією з усіх можливих джерел й репрезентувати її одночасно на різних матеріальних носіях. Процес інтеграції інформаційних джерел і потоків

інформації перетворює книгозбірні на медіатеки – інтегратори всіх видів, типів, форм, каналів інформації. У країнах із розвинутою цифровою інфраструктурою до фондів бібліотек розпочали додавати ще й скановані національні сегменти Інтернету, телебачення, радіомовлення, кіно. Це дає можливість розширити спектр бібліотечних послуг та залучати все більшу кількість потенційних користувачів бібліотеки.

Шукачі інформації хочуть отримати від бібліотеки узагальнену, систематизовану, комплексну, достовірну та аналітичну продукцію. У багатьох країнах аналітичні підрозділи книгозбірень стали безпосередніми службами інформаційного забезпечення органів місцевої влади. Необхідність розвитку та вдосконалення аналітичних служб в бібліотеці, відповідно очевидна оскільки вони є надійною основою бібліотечного розвитку в умовах складних трансформацій.

У сучасних умовах бібліотека покликана шукати оригінальні підходи до транслявання новин та зацікавити аудиторію. Один із таких підходів перетворився вже на справжню світову тенденцію гейміфікацію новин.

Гейміфікація (англ. Gamification) – це креативний спосіб максимізувати лояльність користувачів за допомогою впровадження ігрових механізмів у неігрові процеси. Його суть полягає в тому, щоб при подачі інформації користувачам застосувати ігровий елемент, це так званий «спосіб викликів», який мотивує людей долати труднощі, тим самим забезпечивши кращу взаємодію читача та контенту [70].

Як приклад, у Тернопільській бібліотеці для молоді традиційно проводяться різноманітні конкурси та квести на різну тематику, які поєднують у собі не лише ігровий підхід, а й сприяють ефективному засвоєнню інформації. Такий вид подання інформації сприяє розвитку уваги, пам'яті, мислення та кмітливості [70].

Соціологи та психологи, у науковий вжиток увели новий термін, який має назву «Покоління Зет». Цей термін використовується порівняно недавно – на позначення відносно молодих людей і підлітків, які народилися в період від

початку дев'яностих до середини нульових. Вважається, що на їх соціальний і філософський світогляд вплинула світова економічна криза, розвиток мобільних технологій, Веб 2.0. особливість молодого покоління полягає в тому, що новітні інформаційні технології є невід'ємним атрибутом їх життя. Уже зараз ця група становить близько чверті населення, а до 2020 року близько 40 % споживачів інформації буде припадати саме на неї.

Як показали останні дослідження, тривалість уваги в покоління Z становить 8 секунд (так звані «восьмисекундні фільтри»). Представники цього покоління вирости у світі безмежних можливостей та постійної браку часу. Саме тому вони легко адаптувалися до необхідності дуже швидко оцінювати і просіювати величезні обсяги інформації. У мобільних додатках і мережі Інтернет вони покладаються на секції і вкладки, де зібрано найбільш свіжий і популярний контент [12].

За таких умов метою бібліотеки є створення такого інформаційного контенту та надання доступу до інформаційних ресурсів в будь-який час і в будь-якому місці. Бібліотека має стати дієвим посередником між інформацією та користувачем, своєрідним фільтром в інформаційних потоках.

З огляду на це, в Тернопільській обласній бібліотеці для молоді доцільно було б організувати для читачів школи, семінари, тренінги, консультації, інформації з питань опанування цифрової грамотності, техніки, технологій. Форми передачі інформації: вербальними (розповідь, лекція, бесіда, діалог, обговорення, аналіз, дискусія), наочними (перегляд аудіо- та відеоматеріалу, експозиційно-виставкова діяльність), репродуктивними, дослідницькими, евристичними, проблемними, ігровими (моделювання художньо-творчої діяльності творців медіатекстів, імпровізація).

Реалізуючи функцію координатора знань, Тернопільська обласна бібліотека для молоді може запропонувати такі види послуг.

1. Вільний доступ до Інтернету та друкованих джерел.
2. Консультування щодо роботи з бібліотечними каталогами та з пошуковими службами Інтернету.

3. Надання уточнювальних, адресних, тематичних, фактографічних довідок у реальному і у віртуальному режимах.
4. Можливість брати участь у роботі клубів, творчих об'єднань, виставках, лекторіях, майстер-класах та інших заходах, що проводять бібліотеки.
5. Можливість цікаво та корисно проводити дозвілля.
6. Затишні по-сучасному обладнані читальні зали та ресурсні центри.

Тернопільська обласна бібліотека для молоді є потужним інформаційним центром, який щорічно обслуговує понад 15 тис. користувачів. Так, бібліотека не тільки успішно виконує свою основну функції книгозбірні, а й оснащена сучасною інформаційною технікою: комп'ютерами, тифлотехнікою для незрячих та слабозорих, нетбуками, iPadами, аудіо- та електронними книгами, мультимедійними засобами надання інформації, wi-fi зоною. Крім цього користувачі бібліотеки можуть безкоштовно скористатися електронною колекцією e-Library USA, самостійно вивчити англійську мову за допомогою програми «Rossetta Stone», пройти курс програмування, освоїти навички комп'ютерної грамотності та скористатися іншими не менш цікавими послугами [17].

Одним із найважливіших факторів успішної діяльності бібліотек є наявність висококваліфікованих працівників, які хочуть та вміють правильно подати інформацію користувачеві. Сучасний бібліотекар повинен передусім володіти мистецтвом спілкування, бути готовим опанувати прогресивні бібліотечні технології, оперативно реагувати на вимоги часу, адже головною метою всіх нововведень, які впроваджуються в бібліотеці, є високоефективне, якісне та комфортне обслуговування користувачів. Успішною можна назвати ту установу, яка функціонує як єдиний організм, а цілісність здатний забезпечити лише згуртований колектив.

До сучасних бібліотекарів висуваються такі вимоги:

- висока професійна культура та технологічна грамотність;
- володіння навичками роботи в соціальних мережах і з ресурсами Інтернет;

- знання особливостей особистісного, психологічного та соціального становлення молодого людини;
- здатність із повагою та терпимістю ставитися до думки інших, толерантність до іншого типу світосприйняття;
- здатність вчасно реагувати на зміни в суспільстві й потреби молоді та відповідно змінювати форми, і методи діяльності установи;
- знайомство з молодіжними субкультурами;
- володіння культурою спілкування та співпраці.

Професійна підготовка кадрів, їх безперервна освіта повинна постійно перебувати в центрі уваги Тернопільської обласної бібліотеки для молоді.

Таким чином, розвиток Тернопільської ОБМ в сучасних умовах інформаційного суспільства залежить від багатьох факторів та чинників, що впливають на бібліотечне обслуговування. Зокрема, слід виокремити наявність різноманітних носіїв інформації та сучасної комп'ютерної техніки, поєднання традиційних інформаційних ресурсів із цифровими технологіями, використання новітніх підходів для виховання медіаграмотного, інтелектуально розвинутого молодого покоління, орієнтація на потреби та запити користувачів, застосування ігровізації в бібліотечних процесах, наявність висококваліфікованого персоналу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

За умов сьогодення бібліотеки постають основними центрами акумуляції знань, осередками культури та розвитку нації. Книгозбірні є тим простором, який сприяє соціалізації молоді, забезпечуючи змістовне дозвілля, цікаві зустрічі та нові знайомства. Крім переваг, варто виокремити проблеми, що існують в бібліотечній галузі: в Україні недостатнє державне фінансування книгозбірень, застаріла нормативно-правова база.

Окреслюючи перспективи розвитку бібліотечної галузі, варто відзначити впровадження нових сучасних форм роботи бібліотекарів на практиці, уміння

поєднати традиційні послуги з інноваційними, розширення спектру бібліотечних послуг та орієнтація на потреби користувачів.

Цифрова культура, розвиток інформаційних технологій ставить перед бібліотекою нові завдання – перехід на новий рівень обслуговування та розширення спектра сучасних бібліотечних послуг. Одним із найважливіших завдань, яке стоїть сьогодні перед бібліотекою, є максимальне задоволення інформаційних потреб читачів із використанням традиційних та інноваційних послуг.

В умовах інформатизації суспільства бібліотекам варто використовувати такі сучасні підходи для надання та поширення інформації: гейміфікацію новин, використання правила так званого «восьмисекундного фільтра» при поданні інформації «поколінню Z», організацію тренінгів комп'ютерної та Інтернет грамотності, проведення консультацій із питань цифрової грамотності та медіаграмотності для формування критичного мислення у молодого покоління, використання під час обслуговування відвідувачів різноманітних носіїв інформації та сучасної комп'ютерної техніки, урахування запитів та інтересів молодого покоління.

Основними завданнями Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на сучасному етапі є створення комфортних умов для читачів, урахування потреб громадян різної вікової категорії та забезпечення неформального спілкування.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Сьогодні бібліотека є одним з основних осередків культури, головною рушійною силою на шляху становлення високоморального, культурно-розвинутого та естетично збагаченого суспільства, потужними інформаційними та освітніми центрами, місцем проведення змістовного дозвілля та активного відпочинку.

Тернопільська обласна бібліотека для молоді є яскравим прикладом сучасної модернізованої книгозбірні, у якій працює кваліфікований персонал, надається широкий спектр інноваційних послуг, забезпечені комфортні умови для читачів, бібліотечна діяльність орієнтована на задоволення інформаційних потреб користувачів різної вікової категорії. Вона трансформувалась у сучасний центр інформації, відкрите громадське місце для навчання, розвитку та реалізації творчих здібностей.

Основними нормативно-правовими актами діяльності бібліотек на законодавчому рівні є закони України («Про культуру», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронні документи і електронний документообіг»), накази Міністерства культури та постанови Кабінету Міністрів України.

Потужним інформаційним джерелом є веб-сайт бібліотеки, який знайомить читачів з основними подіями та заходами, сприяє підвищенню іміджу установи, залучає потенційних відвідувачів. Зручний контент, простота навігації та структурованість інформаційних ресурсів забезпечує збільшення аудиторії користувачів бібліотеки та сприяє підвищенню читацького попиту.

Розвиток соціально-культурної діяльності бібліотек, її вплив на формування духовної свідомості молоді сприяють розширенню спектра бібліотечних послуг. Питання функціонування бібліотеки як соціально-культурного центру неодноразово ставало предметом обговорень, семінарів, конференцій регіонального і міжнародного рівнів.

На сучасному етапі розвитку суспільства бібліотека постає найважливішим соціально-культурним центром, інститутом, що забезпечує всебічний розвиток особистості.

На вимоги сьогодення бібліотека – інформаційний автоматизований центр, завданням якого є одночасно продовження збору, накопичення традиційних бібліотечних ресурсів, задоволення інформаційних потреб читачів у традиційні та нетрадиційні способи, освоєння та впровадження новітніх інформаційних ресурсів, які відповідають запитам «цифрового» покоління. За таких умов бібліотеки в перехідний період «вистоять» і впевнено увійдуть в інформаційне середовища.

Здійснюючи соціокультурну діяльність, Тернопільська обласна бібліотека для молоді активно проводить різноманітні заходи: семінари, тренінги, конференції, круглі столи, вуличні акції. Особливо цікавими для молоді є зустрічі з відомими людьми, митцями, художниками, письменниками, бізнесменами. Такі форми роботи дають змогу молодому поколінню отримати нові знання, духовно та інтелектуально збагатитися. Для змістовного проведення дозвілля бібліотекарі допомагають добирати цікаву літературу, пропонують взяти участь у тематичних заходах залежно від вподобань та запитів користувачів.

Одним із найважливіших напрямків роботи бібліотек є проектна та інноваційна діяльність. Книгозбірня постійно перебуває в пошуку креативних ідей, інноваційних послуг, які зможуть задовольнити потреби читачів. Проектна діяльність дає змогу покращити фінансування, сприяє злагодженості командної роботи, допомагає налагодити співпрацю з партнерами та владою, стимулює продуктивну працю та пошук нових форм роботи в установі.

Сучасні бібліотеки активно втілюють нові ідеї, розширюють сферу послуг та збільшують аудиторію користувачів. За останній період Тернопільська обласна бібліотека для молоді успішно реалізувала низку партнерських проектів із Посольством США в Україні, Німецьким культурним центром Гете-

інститут, Програмою «Бібліоміст», Українською бібліотечною асоціацією. Це посприяло виходові книгозбірні на новий – вищий рівень розвитку.

Пріоритетним напрямом розвитку бібліотек сьогодні є перетворення установ на медіатеки – інтегратори всіх видів інформації на різних інформаційних носіях, орієнтація не тільки на постійних користувачів, а й потенційних, упровадження сучасних інноваційних послуг із використанням Інтернет-технологій, формування критичного мислення в читачів шляхом проведення тематичних тренінгів, використання оригінальних ігрових підходів для надання інформації користувачам бібліотеки та ін.

Одним із найактуальніших питань на сьогодні залишається розвиток книгозбірні в умовах цифрового суспільства, зокрема, її перехід на новий рівень обслуговування, використання інформаційних технологій, підвищення професійного рівня персоналу та його орієнтації на потреби молодого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібліотеки для юнацтва, молоді [Текст] : [Формування мережі бібліотек для юнацтва] // Української бібліотечної енциклопедії. – 2016. - – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ube.nplu.org/article/%D0%91%D1%96-%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B8%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%8E%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0,%20%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96>
2. Білоус, В. С. Проектна діяльність – важлива складова розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів : методичні рекомендації [Текст] / В. С. Білоус. – Вінниця, 2014. – 80 с. – (Серія «Основи бібліотечно-бібліографічних знань»).
3. «Віват, бібліотеко!» [Текст]:[історія бібліотек] // Шкільна бібліотека. – 2016. – № 8. – С. 14-15.
4. «Вікно в Америку» // Посольство США в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/window-america-centers-uk/>
5. Вилегжаніна, Т. Методична діяльність бібліотек у віртуальному просторі [Текст] / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2017. – № 2. – С. 4-6.
6. Вплив децентралізації влади на розвиток бібліотек України для юнацтва, молоді // Бібліотечний лайфхак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://youth.tobm.org.ua/2017/04/blog-post_24.html
7. Голиш, Г. М. Покликані високим і вічним. Викладачі Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького – члени національних 55 творчих спілок [Текст] / Г. М. Голиш, Л. Г. Голиш. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. – 172 с.
8. Голиш, Г. Підготовка до друку наукових видань як один із пріоритетних напрямів діяльності наукової бібліотеки [Текст] / Голиш // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 43-55

9. Головна сторінка [Електронний ресурс] // Веб-сайт Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. – Режим доступу: <https://tobm.org.ua/>
10. Голоха, Л. Державне управління бібліотечною справою в Україні [Текст] : [історичні аспекти] / Л. Голоха. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Goloha.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Goloha.pdf)
11. Горбаченко, Т. Г. Монастирські і соборні бібліотеки як фактори збереження християнської писемної культури [Текст] / Т. Горбаченко // Вісн. Київського нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Сер. Філософія. Політологія. – 2002. – Вип. 38-41. – С. 96-99.
12. Грицишин, І. Молоді – сучасне інформаційне обслуговування [Текст] : [інформаційні ресурси б-ки] / І. Грицишин // Бібліосвіт : інформ. вісн. / редкол. : Сопова, Т. Якушко. – Київ : [б. в.], 2015. – Вип. 4 (56). – С. 68–71.
13. Грищук, Л. Робота книгозбірні в контексті формування сучасного бібліотечного простору [Текст] : [робота Терноп. ОБМ по залученню молоді до читання] / Л. Грищук // Бібліосвіт : інформ. вісн. / редкол.: Г. Саприкін, Т. Сопова, Т. Якушко. – Київ : [б. в.], 2015. – Вип. 4 (56). – С. 37–44.
14. Грогуль, О. Аналіз веб-сайтів обласних бібліотек [Електронний ресурс] / О. Грогуль // Вісн. Львівського ун-т ім. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол. – 2012. – Вип 7. – С. 174. Режим доступу : [http://library.lnu.edu.-ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/1Visnuk_NB/2012_Vupysk_VII/172-181.pdf](http://library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/1Visnuk_NB/2012_Vupysk_VII/172-181.pdf)
15. Гук, Л. Вік зрілості молодіжної бібліотеки [Текст] : [до 35-річчя діяльності] / Л. Гук // Вільне життя. – 2015. – 25 вересня. – С. 2.
16. Гук, Л. Основні завдання та напрями діяльності бібліотеки на 2017 р. [Текст] / Л. Гук // План роботи Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. – 2017. – С. 1-39.
17. Гук, Л. С. Навчальні послуги бібліотеки розвиткові громади: з досвіду роботи Тернопільської обласної бібліотеки для молоді [Текст] / Л. С. Гук // Національно-патріотичне виховання молоді як стратегічний напрям діяльності бібліотеки : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 11-13 жовт. 2016 року, м. Полтава / М-во культури України, Держ. б-ка України для

- юнацтва, Полтав. обл. б-ка для юнацтва ім. О. Гончара ; уклад. Т. Сопова, С. Сичова. – Полтава ; Київ : [б. в.], 2016. – С. 94–97.
18. «Давайте розповімо про себе : рекламна діяльність публічної бібліотеки»: метод.-практ. реком. / упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ ім. М.Островського. – Хмельницький, 2012. – 40с.
19. Діловодство кадрової служби [Текст] // Право. ua. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo-ukraine.org.ua>
20. Забуті «аптеки для душі»! [Текст]:[історія книжкових магазинів] // День. – 2010. – № 139.
21. Каракоз, О. Бібліотечна цензура в Україні в двадцяті роки ХХ століття [Текст] / О. Каракоз // Вісн. Книжкової палати. – 2004. – № 11. – С. 29-33.
22. Карлова В. Державна політика у сфері культури [Текст]: [Сутність та особливості реалізації в сучасних умовах] / В. В. Карлова // Українська академія. – Київ, 2003. – 20 с.
23. Конституція України [Текст] : закон від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради. – 1996 р. – № 30. – С. 141.
24. Копитко, Т. Сучасні напрями оптимізації використання електронно-інформаційних ресурсів [Текст] / Т. Копитко // Вісн. Книжкової палати. – 2015. – № 4. – С. 21-24.
25. Корнійчук, А. Навчатимуться навіть улітку [Текст] : [у Тернопільській обласній бібліотеці для молоді відбулося тестування для кандидатів в учасники благодійної літньої шк. англ. мови] / А. Корнійчук // Вільне життя. – 2016. – 15 квітня. – С. 3.
26. Коропецька, У. Про культуру – найголовніше з усіх видань [Текст] : [у покажч. «Культура Тернопільщини: 2011 рік» є відомості про б-ку] / У. Коропецька // Свобода. – 2012. – 19 жовт. – С. 8.
27. «Краєзнавство Черкащини». Випуск 1 – 10 : анот. бібліогр. покажч. / уклад.: А. П. Іржавська, О. З. Силка ; наук. ред. Г. М. Голиш. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 96 с. – (Серія Історична ; вип. 5).

28. Крива, О. За успіхом – до бібліотеки! [Текст] : [соціокультурна діяльність б-к] / О. Крива // Бібліосвіт : інформ. вісн. / редкол.: Г. Саприкін, Т. Сопова, Т. Якушко. – Київ : [б. в.], 2015. – Вип. 4 (56). – С. 68–71.
29. Крицак, І. Книги змінюють свій формат [Текст] : [у б-ці з'явилися цифрові кн.] / І. Крицак // 20 хвилин. – 2006. – 23 листоп. – С. 4.
30. Куликова, О. Нормативно-правове база діяльності бібліотек [Текст] : [Законодавчі та нормативні документи] / О. Куликова // Шкільна бібліотека. — Х.: 2013. – С. 4-17.
31. Лемешко, Н. В. Книжка – духовна скарбниця людства [Текст] / Н. Лемешко // Шкільна бібліотека. – 2008. – № 1. – С. 64-69.
32. Лерніченко, С. Фільми Довженка покажуть у бібліотеці для молоді [Текст] : [б-ка отримала від УБА повне зібрання творів О. Довженка] / С. Лерніченко // 20 хвилин. – 2010. – 24 груд. – С. 10.
33. Малімон, В. Культурна політика держави як чинник реформування суспільства [Текст] : [Механізми державного управління] / В. І. Малімон. – К., 2010. – 216 с.
34. Онищенко, О. Бібліотека і «цифрове покоління» [Текст] : [нова ситуація – нові форми] / О. Онищенко // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 5. – С. 3-6.
35. Палеха, Ю. Загальні вимоги до написання заяв [Текст] : [навчальний посібник] / Ю. Палеха // Кадрове діловодство. — К., 2009. — С. 196-202.
36. Перші бібліотеки на Русі і причини їх виникнення [Текст] // Писемність Давньої Русі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibliograph.com.ua/nauka/45-9.htm>
37. Порядок визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності [Текст] : наказ від 01.12. 2015 р. // Наказ міністерства культури України. – 2015. – № 1590 / 28035.
38. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування базової мережі закладів культури» [Текст] // Бібліотечна планета. – 2012. – № 4. – С. 38.

39. Постельжук, О. Новітні види інформаційно-аналітичної продукції обласних універсальних наукових бібліотек України [Текст] / О. Постельжук // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 1. – С. 3-8.
40. Правила користування бібліотекою «Тернопільська обласна бібліотека для молоді» [Текст] : наказ від 31.12.2015 р. // Наказ Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. – 2015 р. – № 28.
41. Про бібліотеку і бібліотечну справу [Текст] : закон від 27.01.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995 р. – №7. – С. 45.
42. Про відпустки [Текст] : закон від 15.11.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – № 2.
43. Про доступ до публічної інформації [Текст] : закон від 13.01.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011р. – № 32. – С. 314.
44. Про електронні документи та електронний документообіг [Текст] : закон від 22.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003р. – № 36. – С. 275.
45. Про інформацію [Текст] : закон від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 48. – С. 650.
46. Про культуру [Текст] : закон від 14.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011р. – № 24. – С. 168.
47. Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні [Текст] : постанова від 30.05.1997 р. // Постанова Кабінету Міністрів України. – 1997 р. – № 510.
48. Про надання платних послуг Тернопільською обласною бібліотекою для молоді [Текст] : наказ від 05.03.2013 р. // Наказ Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. – 2013 р. – № 7.
49. Про національну програму інформатизації [Текст] : закон від 04.02.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998р. – № 27-28. – С. 181.
50. Про проведення повної річної інвентаризації основних засобів і товарно-матеріальних цінностей, розрахунків з дебіторами і кредиторами в бібліотеці [Текст] : наказ від 31.10.2016 р. // Наказ Тернопільської обласної бібліотеки для молоді. – 2016 р. – № 23.

51. Про програму комп'ютеризації публічних бібліотек області [Текст] : рішення від 11.06.2008 р. // Рішення Тернопільської обласної ради. – 2008. – № 322.
52. Про проект програми поповнення бібліотечних фондів [Текст] : розпорядження від 11.10.2010 // Розпорядження голови обласної державної адміністрації. – 2010. – № 811.
53. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні [Текст] : закон від 05.02.1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 167.
54. Прокопенко, Л. Законодавче регулювання у сфері діяльності бібліотек [Текст] : [Нормативно-правові аспекти] / Л. Прокопенко // Науковий вісник. – 2015. – Вип. 32. – С. 67-71.
55. Прокошева, Т. Державна політика в галузі бібліотечної справи в Україні [Текст] / Т. Прокошева // Бібліотека українських авторефератів. – К.: 2009-2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=libraries&id=584
56. Прядко, О. Бібліотека – центр соціальної інтеграції молоді [Текст] / О. Прядко // Бібліотеки для юнацтва. – 2005. – № 27. – С. 34-35.
57. Публічні бібліотеки України як місце доступу громадян до інформаційних технологій та інтернету [Текст] : матер. дослідж. / УБА; В. Пашкова, І. Шевченко, Я. Хіміч. – К.: Міленіум, 2008. – 122 с.
58. Рабаданова, Л. Діяльність бібліотек для юнацтва та молоді по реалізації цілей сталого розвитку в Україні [Текст] / Л. Рабаданова // Бібліотечний форум. – 2017. – № 2. – С. 31-32.
59. Ростовцев, С. Основні показники моніторингу функціонування веб-сайтів бібліотек [Текст] / С. Ростовцев // Бібліотеки і суспільство : рух у часі та просторі. – Харків, 2015. – С. 34-37.
60. Салата, Г. Аспектуалізація діяльності публічних бібліотек України у проблемному полі державної інформаційної політики [Текст] / Г. Салата // Історичні науки. – 2014. – Вип. 120. – С. 255-260.

61. Скібчик, Г. Актуальні напрями державної політики в бібліотечній справі [Текст] / Г. Скібчик // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 3 (34). – С. 1-5.
62. Слободянюк, Т. Бібліотечним «мостом» – в Інтернет [Текст] / Т. Слободянюк // Поділ. вісті. – 2010. – № 76 77 (27 трав.)
63. Співпраця між бібліотеками // Бібліотечний лайфхак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://youth.tobm.org.ua/2017/04/blog-post_10.html
64. Стороженко, О. Нормативно-правова основа функціонування сфери культури [Текст] / О. Стороженко // Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. – 2011. – № 4. – С. 1-6.
65. Таньчук, Т. Формула успіху обласної бібліотеки для юнацтва [Текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/konfer/tanchuk.htm
66. Терлецька, Н. Особливості діяльності Тернопільської обласної бібліотеки для молоді на сучасному етапі [Текст] / Н. Терлецька // Інформаційна та бібліотечно-бібліографічна діяльність: теорія, історія, практика : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2016. – С. 41–44.
67. Тернопільська обласна бібліотека для молоді [Текст] // Культура Тернопільщини: 2007 рік : (сторінками центр. та обл. періодичних вид.) : анот. бібліогр. покажч. / Терноп. обл. універс. наук. б-ка, від. інформації. – Тернопіль, 2008. – С. 20–21.
68. Тернопільщина одна з перших в Україні розпочинає реформу бібліотек [Текст] : [в Тернопільській обласній бібліотеці для молоді 22 листоп. відбулася сесія по формуванню стратегії модернізації бібл. системи Терноп. обл.] // Номер один. – 2016. – 30 лист. – С. 2.
69. Українське бібліотекознавство (1991–2008) [Текст] : [наук.-допом. бібліогр. покажч.] / М-во культури і туризму України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України»; М. С. Слободяник, О. А. Політова. – К.: 2010. – 178 с.
70. Читач 3.0. Формування медіаграмотності та медіакомпетентності молоді особистості [Текст] : інформаційно-методичні матеріали / Упр. культури

- Терноп. облдержадмін. ; Терноп. обл. б-ка для молоді; уклад. М. Ричкун. – Тернопіль : [б.в.], 2017. – 43с.
71. Шевчук, А. Регіональні освітні системи : теорія, методологія, практика інноваційного розвитку [Текст] / А. Шевчук // Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2014. – С. 300-301.
72. Шкіцька, І.Ю. Управлінське документознавство: навч. посібник для студ. вищих навчальних закладів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» / Шкіцька Ірина Юріївна. – Тернопіль: ТОВ «Новий колір», 2009. –251 с.
73. Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України [Текст] : розпорядження від 17.06.2016 р. // Розпорядження голови обласної державної адміністрації. – 2016 р. – № 381. – С. 2-4.
74. Якуб, Г. Проектний менеджмент та ініціативна діяльність бібліотек як основа інноваційних змін [Текст] : [проектна діяльність Тернопільської обласної бібліотеки для молоді] / Г. Якуб // Бібліосвіт [Текст] : інформ. вісн. Вип. 2 (58) / Держ. б-ка України для юнацтва ; редкол.: Г. Саприкін, Т. Сопова, Т. Якушко. – Київ : [б. в.], 2016. – С. 20–26.